

Economisch-Statistische Berichten

Overspannen arbeidsmarkt

★

Prof. Dr. H. J. Witteveen

De belastingvrije conjunctuurreserve en
de structuurpolitiek

★

N. H. Blink

Tien jaar Voedselvoorziening
Import Bureau

Het ontstaan

★

Dr. C. Verburgh

De ontwikkeling van de Zuidafrikaanse
handelsvloot

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

41e JAARGANG

No. 2025

WOENSDAG 11 APRIL 1956

Spuistraat 172

Amsterdam

KAS-ASSOCIATIE N.V.

Safeloketten

BETALEN · BEWAREN · BEHEREN

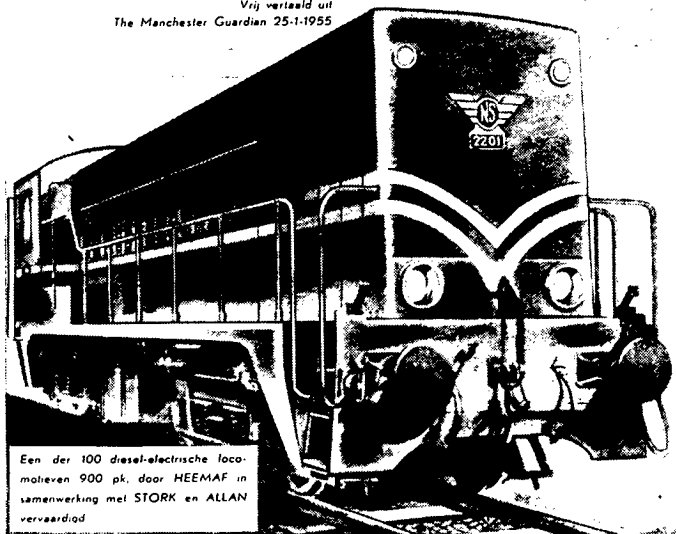
COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

WAARIN DE N.S. VOORGINGEN

VAN HET STOOMTIJDPERK
NAAR DE GOUDEN EEUW

.... Het betekent dat de eeuw van stoom, dus van het ijzeren paard met zijn puffende ketel, voorbij is; na volgend jaar zullen er geen stoomlocomotieven voor personen-treinen meer gebouwd worden. Diesel- en elektrische locomotieven zullen hen vervangen.

Vrij vertaald uit
The Manchester Guardian 25-1-1955

Een der 100 diesel-elektrische locomotieven 900 pk. door HEEMAF in samenwerking met STORK en ALLAN vervaardigd

HEEMAF

HENGELO

FABRIEK VAN ELECTRISCHE MACHINES EN APPARATEN

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Alblasserdam

Adviezen inzake
levensverzekeringen
en pensioencontracten

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, 6, Place Royale, Brussel, postcheque-rekening 260.34.
Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 337, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementenprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgave van redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit; Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

Overspannen arbeidsmarkt

„In voorgaande jaren viel meer de nadruk op de vraag, hoe de werkloosheid kon worden verminderd door uitbreiding van de werkgelegenheid. Thans ligt het accent andersom, nl. hoever kan de werkgelegenheid zich nog uitbreiden bij de huidige omvang van de arbeidsreserve”. Deze woorden, karakteriseren de situatie op de arbeidsmarkt gedurende de laatste jaren. In het betreffende rapport wordt er dan ook op gewezen, dat de toename der werkgelegenheid, welke op grond der afzetmogelijkheden zou hebben kunnen plaatsvinden, slechts gedeeltelijk kon worden gerealiseerd en dat de werkgelegenheidsprognose voor 1956 is gebaseerd op de in verband met het aanbod realiseerbare uitbreiding der personeelsbezetting.

In dit licht moet de in het verslag vermelde uitbreiding der werkgelegenheid, die voor mannen van 1954 op 1955 53.000 bedroeg en voor 1955 op 1956 wordt geraamd op 37.000, worden gezien. De uitbreiding van 1954 op 1955 kon plaatsvinden doordat de mannelijke beroepsbevolking met 32.000 personen toenam en de geregistreerde arbeidsreserve met 21.000 man daalde; in de verwachte uitbreiding voor 1956 zal worden voorzien door een aanwas der mannelijke beroepsbevolking met eveneens 32.000 en een verdere daling der arbeidsreserve met 5.000. De totale werkgelegenheid — die voor mannen en vrouwen tezamen dus — zal volgens de prognose in 1956 een uitbreiding te zien geven van 52.000 arbeidsplaatsen, nl. 40.000 in de nijverheid, 17.000 in de dienstensector en -5.000 in landbouw en visserij.

Werd er in de vorige arbeidsmarktbeschrijving van uitgegaan, dat het aantal werkloze mannen per ultimo 1954 moeilijk voor verdere daling vatbaar zou zijn, de ontwikkeling gedurende 1955 heeft deze veronderstelling gelogenstraft: naar uit bovenstaand staatje blijkt, heeft

De arbeidsmarkt voor mannen

Omschrijving	1954	1955	1956
Totale mannelijke bevolking (× 1.000)	5.288	5.355	5.423
Mannelijke beroepsbevolking (in man-jaren, × 1.000)	3.114	3.146	3.178
Idem, in pCt. der totale mannelijke bevolking	58,9	58,7	58,6
Totale gemiddelde werkloosheid,	70.000	49.000	44.000
waarvan:			
Normale werkloosheid, waarvan:	55.000	41.000	37.000
seizoenwerkloosheid	23.000	18.000	16.000
wrijvingswerkloosheid	19.000	13.000	12.000
werkloosheid van minder geschikten	13.000	10.000	9.000
Structuurwerkloosheid (arbeidersoverschot)	15.000	8.000	7.000
Geraamde tekorten aan arbeidskrachten, waarvan:	42.600	55.800	58.200
constructiebankwerkers	1.100	1.400	1.500
metselaars	800	1.200	1.200
mijnwerkers	1.100	1.800	1.500
huisschilders	800	1.600	1.600
machinebankwerkers	1.900	2.500	2.600
plaatwerkers	800	1.100	1.100
timmerlieden (burger)	600	1.300	1.300
timmerlieden (woningbouw)	800	1.100	1.100
ijzerwerkers	900	2.000	2.000

de daling der arbeidsreserve zich voortgezet en voor 1956 wordt een, zij het geringere, verdere daling verwacht. De normale werkloosheid, welke bij een in evenwicht zijnde arbeidsmarkt een omvang heeft van rond 65.000 man, zal volgens het verslag in 1956 gemiddeld niet meer dan 37.000 bedragen. Niettemin zaler in het lopende jaar toch nog van een zekere structuurwerkloosheid — voornamelijk in het noorden van ons land — sprake zijn.

De vorig jaar uitgesproken verwachting²⁾, dat in de loop van 1956 enige ontspanning op de arbeidsmarkt zou optreden, is niet uitgekomen: ondanks de toename der beroepsbevolking en het teruglopen der arbeidsreserve, zal het tekort aan mannelijke arbeidskrachten volgens de prognose nog iets groter zijn dan in 1955. Het merendeel van dit tekort doet zich, hoewel ook in de lager gekwalificeerde beroepen van een aanzienlijk tekort moet worden gesproken, voor in de categorie der vakarbeiders. Het tekort aan vrouwelijke arbeidskrachten zal van dezelfde orde van grootte zijn als in 1955, nl. rond 28.000. Bijna de helft hiervan, nl. resp. 7.000 en 6.500 bestaat uit arbeidsters voor de confectiefabrieken en huishoudelijk personeel.

De „overspanning” van de arbeidsmarkt brengt uiteraard grote moeilijkheden voor het bedrijfsleven met zich. Hier staan echter, naar het verslag opmerkt, de grote voordelen, welke op sociaal gebied uit deze situatie voortspuiten, tegenover. Vele arbeiders nl., die voorheen slechts met grote moeite (weer) in het arbeidsproces konden worden opgenomen, komen thans veel gemakkelijker aan het werk en krijgen daar door dekans zich in een meer blijvende positie in te werken. Hierdoor is bijv. het probleem der werkloze oudere arbeidskrachten veel minder nijpend geworden. Zo was in november 1955 de geregistreerde mannelijke arbeidsreserve van 40 jaar en ouder ten opzichte van november 1952 met ruim 35.000 afgenomen.

¹⁾ „Arbeidsmarktbeschrijving 1955 met een prognose voor 1956”, Staatsdrukkerij- en uitgeverijbedrijf, 's-Gravenhage, 86 blz.

²⁾ Zie „E.-S.B.” van 15 juni 1955, blz. 547.

INHOUD

Blz.

Blz.

Overspannen arbeidsmarkt	295
De belastingvrije conjunctuurreserve en de structuurpolitiek, door Prof. Dr. H. J. Witteveen	297
Tien jaar Voedselvoorziening Import Bureau; het ontstaan, door N. H. Blink	299
De ontwikkeling van de Zuidafrikaanse handelsvloot, door Dr. C. Verburgh	303
Ingezonden stukken:	
De Nederlandse prijsconcurrentie leeft!, door	

Mr. G. E. Kruseman, met naschrift van Drs. J. F. H. Wijsen	305
Het karakter der welvaart, door Drs. P. S. J. Ablij en Drs. Th. M. Scholten, met naschrift van Drs. A. J. M. van Tienen	307
Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brézet	309
Statistiek en:	
In- en uitvoer	311
Werkloosheid	311
Productie-indexcijfers	311

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Prof. Dr. H. J. WITTEVEEN, De belastingvrije conjunctuurreserve en de structuurpolitiek.

In dit artikel beantwoordt schrijver de bezwaren, die in het vorige nummer door Dr. J. E. Andriessen tegen het plan voor een belastingvrije conjunctuurreserve zijn ingebracht. Hij wijst erop, dat thans sterke inflatoire spanningen bestaan, die een bestedingsbeperking nodig maken. Daar de gevoerde loon- en prijspolitiek de besparingen zal doen afnemen en de investeringslust vergroten, zal een zekere investeringsbeperking onvermijdelijk blijken. De belastingvrije conjunctuurreserve kan hiertoe een van de aantrekkelijkste instrumenten zijn. Men kan hiermee immers juist bereiken wat nodig is: een verschuiving van investeringen naar de laagconjunctuur. Wat de invloed van de belastingvrije conjunctuurreserve op de kwaliteit van de investeringen betreft meent schrijver dat het afremmen van de hoogconjunctuur het voordeel kan hebben dat het ontstaan van „Fehlinvesteringen” wordt voorkomen. Daarnaast meent hij, dat in een matige recessie het klimaat voor autonome investeringen gunstig kan zijn, zodat het vrijgeven van de conjunctuurreserves dan een sterke stimulans voor de door Dr. Andriessen zo gewenste autonome investeringen zou kunnen zijn. De suggestie van Dr. Andriessen om de percentages, die de belastingreductie aangeven, variabel te maken, lijkt schrijver onjuist. Men zal de ondernemers vast omschreven toezeggingen moeten doen op het moment, dat de conjunctuurreserve wordt gevormd. Men kan dan echter nog niet weten, of een depressie lang of kort zal laten wachten.

N. H. BLINK, Tien jaar Voedselvoorziening Import Bureau; het ontstaan.

Gedurende de bevrijdingsperiode van ons land stelden zich de diverse bevrijdingslegers aansprakelijk voor de voeding der burgerbevolking in het hun toegewezen gebied. Voor de overname der door de legerautoriteiten beschikbaar gestelde voorraden werden depôts ingesteld, die werden ondergebracht bij bestaande zaken. De coördinatie en de controle der werkzaamheden berustten bij een tijdelijke organisatie, het „Centraal Aan- en Verkoopbureau voor de Voedselvoorziening”. Daarnaast werden onder auspiciën van de Londense Regering door enkele organisaties op grote schaal voedselaankopen verricht. Na de algehele bevrijding van ons land en de verplaatsing van de zetel der Regering van Londen naar Nederland moest op eigen bodem, het besluit worden genomen t.a.v. de organisatie, die nodig was om Nederland door de eerste moeilijke jaren op voedselvoorzieningsgebied heen te loodsen. Op 12 oktober 1945 werd het „Voedselvoorziening Import Bureau” (V.I.B.) opgericht. Schr. zet uiteen, welke overwegingen hieraan grondslag lagen. De organisatie van het V.I.B. bracht met zich, dat de van staatswege beschikbaar gestelde kredieten de omvang en de aard der transacties bepaalden. Bij de uitoefening der werkzaamheden had de directie van het V.I.B. de leiding. Waar de particuliere import was uitgeschakeld, terwijl toch naar herstel der particuliere werkzaamheden werd gestreefd, werd in het algemeen de levering der door het V.I.B. geïmporteerde produkten aan het bedrijfsleven over de vroegere

importeurs geleid. In de loop van 1955 werden de geïmporteerde importwerkzaamheden van het V.I.B. beëindigd.

Dr. C. VERBURGH, De ontwikkeling van de Zuidafrikaanse handelsvloot.

Tot aan de tweede wereldoorlog beschikte Zuid-Afrika niet over een vloot voor de grote vaart. Wel was er in de vorige eeuw sprake van een intensieve kustvaart waaraan door Zuidafrikaanse en Engelse schepen werd deelgenomen. Dit laatste, omdat het voor van overzee komende schepen niet lonend was behalve Kaapstad ook de andere Zuidafrikaanse havens aan te doen. Aan deze intensieve kustvaart kwam een einde toen de landverbindingen beter werden en het door de groei van de verkeersomvang in de grote havens lonend werd elk dezer havens aan te doen. Het kleine aantal scheepjes, dat in de kustvaart in bedrijf bleef zag zich gesteld tegenover concurrentie van spoorwegen en lijnvaart. Na de tweede wereldoorlog streefde Zuid-Afrika er naar door het opbouwen van een eigen handelsvloot zijn afhankelijkheid van de buitenlandse scheepvaart te verminderen. In de abnormale oorlogs- en na-oorlogsjaren breidde de vloot zich uit, daarna echter werd de levensvatbaarheid der, niet direct door de Regering gesteunde, jonge rederijen zwaar op de proef gesteld. Slechts een drietal maatschappijen heeft het eliminatieproces der concurrentie met weinig kleerscheuren overleefd. Schr. bespreekt de huidige positie van de Zuidafrikaanse handelsvloot, tot welke ontwikkeling het feit, dat de Unie voor haar scheepvaartbedrijf goedkope arbeidskrachten kan aantrekken, heeft bijgedragen.

— SOMMAIRE —

Prof. Dr. H. J. WITTEVEEN, La réserve de conjoncture exempte d'impôt et la politique de structure.

Dans cet article l'auteur donne la réplique aux objections exprimées dans notre édition du 11 avril par le dr. J. E. Andriessen contre le projet d'une réserve de conjoncture exempte d'impôt.

N. H. BLINK, Le „V.I.B.” (Service d'Importation du Ravitaillement) a dix ans; son origine.

Après la libération de la Hollande et le transfert du siège du gouvernement de Londres aux Pays-Bas, il fallait prendre une décision au sujet de l'organisation nécessaire pour faire traverser à la Hollande les premières années difficiles en ce qui concerne le ravitaillement. Le „V.I.B.” (Service d'Importation du Ravitaillement) fut créé le 12 octobre 1945.

Dr. C. VERBURGH, Le développement de la flotte marchande de l'Afrique du sud.

Jusqu'à la deuxième guerre mondiale l'Afrique du sud ne disposait pas d'une flotte pour la navigation au long cours. Après la guerre le pays s'est efforcé de monter sa propre flotte marchande, afin de diminuer de façon radicale sa dépendance de la navigation étrangère. L'auteur expose comment cela s'est passé.

De belastingvrije conjunctuurreserve én de structuurpolitiek

In het vorige nummer van dit tijdschrift heeft Dr. J. E. Andriessen een belangwekkende beschouwing gegeven over de belastingvrije conjunctuurreserve. Belangwekkend omdat Andriessen de bedoeling en de zin van het mij nader uitgewerkte plan heeft begrepen en vervolgens enkele bezwaren ontwikkelt, waarvan de belangrijkste samenhangen met de eisen, die onze structurele ontwikkeling stelt (of zou stellen). In het bijzonder daar thans in het algemeen de neiging bestaat om de structuurpolitiek boven de conjunctuurpolitiek te laten prevaleren, lijkt het mij nuttig om op deze bezwaren wat dieper in te gaan.

Is in de huidige situatie een beperking van de investeringen nodig?

Het eerste belangrijke bezwaar van Andriessen is, dat de noodzaak van investeringsbeperking thans nog twijfelachtig zou zijn. Hij grondt deze twijfel in de eerste plaats hierop, dat het nog bestaan van een betalingsbalansoverschot geen indicatie vormt voor een algemene verbetering. Zou men deze algemene overbesteding definiëren als een situatie, waarin de nationale bestedingen het nationaal inkomen overtreffen, dan heeft hij daarin vanzelfsprekend gelijk, daar het bestedingssaldo ex post aan het betalingsbalanssaldo gelijk moet zijn. Het afwezig zijn van een dergelijke overbesteding betekent echter geenszins, dat er geen gevaarlijke inflatoire spanningen in de economie kunnen zijn¹⁾. Met betrekking tot dit laatste gaat het erom, of de *totale* bestedingen van binnen- en buitenlandse oorsprong de beschikbare produktiemogelijkheden overtreffen. Dat dit laatste inderdaad in sterke mate het geval is blijkt duidelijk uit de enquête van het C.B.S. over het tekort aan arbeidskrachten in de industrie. Over de gehele linie blijken in de industrie tekorten aan arbeiders op te treden. Wie zijn oor bij het bedrijfsleven zelf te luisteren legt, heeft trouwens deze enquête niet nodig: overal hoort men klachten over het arbeiderstekort, over lange leveringstermijnen, enz. De vrees, dat een afremming van de investeringen door de belastingvrije conjunctuurreserve te globaal zou werken, behoeft m.i. in de huidige situatie dan ook allerminst zorgen te baren.

De noodzaak van hoge investeringen.

Intussen voegt Andriessen nog een argument toe: de investeringsactiviteit van 1952-1955 heeft de taakstelling der industrialisatienota maar nauwelijks overschreden. Hieruit zou men kunnen concluderen, dat men het zeer hoge peil, dat de investeringen thans bereiken, niet mag aantasten.

Met deze gedachtengang kan ik in zoverre meegaan, dat ik onderschrijf, dat onze structurele ontwikkeling een zeer hoog investeringsniveau vereist. Wanneer dit hoge investeringsniveau echter niet meer te realiseren is zonder gevaarlijke inflatoire spanningen te doen ontstaan; wijst dit erop, dat onze economische situatie gekenmerkt wordt door *structurele kapitaalschaarste*. Deze situatie stelt ons voor een pijnlijke keuze: wij moeten de noodzakelijke investeringen betalen met inflatoire spanningen; die conjuncturele gevaren en prijsstijging kunnen meebrengen; of wij moeten de investeringen beperken, het-

geen weer gevaar voor de structurele ontwikkeling kan doen ontstaan²⁾.

Aan dit dilemma kan men alleen ontkomen door de bestedingsbeperking elders te zoeken: bij de consumptie- en overheidsuitgaven. Dit bleek echter tot nu toe niet realiseerbaar te zijn.

De prijsstabilisatiepolitiek.

Op dit punt in ons betoog moeten wij een ogenblik stilstaan bij de stelling van Andriessen, dat — in vergelijking tot de globale rem van een belastingvrije conjunctuurreserve — „aan het huidige prijsstabilisatiebeleid een grotere betekenis (moet) worden toegekend”. Wij kunnen dit beleid zien als een poging om aan het hierboven gestelde dilemma te ontkomen: om *ondanks* hoge investeringen en inflatoire spanningen toch prijsstijging te vermijden.

Deze prijsstabilisatiepolitiek heeft uit *sociaal* oogpunt natuurlijk een grote betekenis, omdat zij tracht te voorkomen, dat de inflatoire spanningen op een voor de bevolking als geheel onaangename wijze tot uitdrukking komen in de vorm van prijsstijging. Met name voor de vergeten groepen is dit uiterst belangrijk.

Maar in economisch opzicht draagt deze politiek geenszins tot een evenwichtsherstel bij. Zij neemt de oorzaak van de inflatoire spanningen niet weg. Zij zal integendeel het ontstaan van een nieuw evenwicht belemmeren. Door prijsstijging zou immers de vraag worden beperkt, daar de winsten en dus de besparingen zouden toenemen. Bij kunstmatig gestabiliseerde prijzen gebeurt dit niet en treedt dus geen evenwichtstendentie op.

Deze tekortkomingen van de prijsstabilisatiepolitiek zullen nog met te meer kracht naar voren komen, wanneer deze politiek wordt gehandhaafd tegenover een belangrijke stijging van het loonniveau, zoals thans is toegestaan. De prijsstabilisatie kan dan zelfs een acute *vergroting* van de inflatoire spanningen veroorzaken, doordat de winstmarges en dus de ondernemingsbesparingen zullen dalen, terwijl aan de andere kant een belangrijke vergroting van de consumptievraag ontstaat. Door deze extra vraagstijging zal ook de neiging tot investeren nog toenemen. Grotere investeringen tegenover kleinere besparingen zullen uiteraard de inflatoire spanningen moeten opvoeren.

De loon- en prijspolitiek tezamen bewerken op die wijze dus juist het tegendeel van wat noodzakelijk bleek om aan het dilemma van conjuncturele of structurele gevaren te ontkomen.

Conclusie t.a.v. de investeringsbeperking.

Keren wij nu in het licht van deze analyse van de situatie weer terug tot de vraag of de investeringsbeperking nodig is, dan tekent het antwoord zich dadelijk af.

De thans gevoerde loon- en prijspolitiek zal de consumptie-uitgaven belangrijk vergroten en de investeringsneiging daardoor doen toenemen, terwijl de besparingen zullen dalen. Moet men in een dergelijke gespannen situatie de investeringen fiscaal blijven prikkelen? De consequentie van deze situatie zal vroeg of laat *moeten*

¹⁾ Voor dit punt en voor de gehele samenhang tussen monetair evenwicht en betalingsbalansen evenwicht moge ik verwijzen naar mijn artikel „De monetair interpretatie van onze economische ontwikkeling”, „E.-S.B.” 3 november 1954.

²⁾ Voor het begrip „structurele kapitaalschaarste” en zijn gevolgen moge ik verwijzen naar mijn preadvies van 1950 voor de Vereniging voor Staathuishoudkunde over het vraagstuk der kapitaalschaarste. Een herziene versie van dit preadvies en een toetsing aan de recente ontwikkelings zal binnenkort verschijnen in „Structuur en Conjunctuur” (ter perse).

zijn: investeringsbeperking. Het gaat er dan alleen om op welke wijze men deze investeringsbeperking bereikt: door belastingverhoging, door stringente kredietbeperking, doordat de spanningen zich tenslotte in een crisis ontladen — of door een belastingvrije conjunctuurreserve. Behoeft het nog betoog, dat onder al deze mogelijkheden een belastingvrije conjunctuurreserve het meest aantrekkelijk is? Dit instrument zou immers juist kunnen bereiken wat nodig is: een *verschuiving* van investeringen van hoogconjunctuur naar laagconjunctuur. In het bijzonder voor degenen, die doordrongen zijn van de structurele noodzaak van een hoog investeringsniveau moet dit instrument daarom bij uitstek welkom zijn. Op de lange duur zal het gebruik ervan het investeringsvolume immers tenminste op gelijk niveau laten: de investeringen, die thans door reservering wegvallen, moeten immers in de jaren van minder gunstige conjunctuur bij vrijgave van de reserve's tot uitvoering komen. De investeringen, die dan extra ontstaan, zullen zelfs groter kunnen zijn dan de in de hoogconjunctuur achterwege geblevene: in de eerste plaats door de extra-premie bij gebruik van de reserves in de laagconjunctuur, in de tweede plaats doordat dan de prijzen van kapitaalgoederen lager zullen zijn, zodat met de gereserveerde bedragen reëel meer te bereiken is.

Hierbij komt nog, dat de belastingvrije conjunctuurreserve ook uit politiek oogpunt een belangrijk voordeel heeft: door deze maatregel wordt geen enkele groep in zijn directe belangen geschaad. Hoogstens zou men in deze maatregel een onredelijke *bevoordeling* van bepaalde ondernemers kunnen zien. Andriessen wijst erop, dat een voordeel zou ontstaan voor ondernemers met grote liquiditeit en dat de progressie in de belastingen de facilititeit voor grotere ondernemers belangrijker maakt. Dit is natuurlijk juist. Maar iets soortgelijks kan men ten aanzien van allerlei bijzondere belastingfaciliteiten stellen. Met name bij de investeringsaftrek geldt de progressie evenzeer, terwijl daar een voordeel ontstaat voor ondernemers, die grote winsten onmiddellijk investeren. Is het dan zo onredelijk, dat ook voor ondernemers, die later willen investeren faciliteiten worden geschapen? ³⁾

De kwaliteit van de investeringen.

Andriessen voert echter tegen een belastingvrije conjunctuurreserve nog een ander bezwaar aan, dat uit structureel oogpunt interessant is. Hij meent, dat de instelling van deze reserve ten koste van de autonome investeringen zal gaan, daar men deze bijzonder riskante investeringen in de hausse het eerst zal laten vallen terwijl men daartegenover de ondernemers ook in de depressie (wanneer de conjunctuurreserve de investeringen zou stimuleren) „de paden van de „Neue Kombination” niet zal kunnen doen betreden”.

Van dit argument is allereerst op te merken, dat het zich niet specifiek tegen de belastingvrije conjunctuur-

reserve richt, maar tegen elke politiek tot stabilisatie van de particuliere investeringen. Waar een conjunctuurpolitiek ook met betrekking tot de consumptie- en overheidsuitgaven — althans in de hausse — uiterst moeilijk blijkt, zou derhalve met dit argument aan de mogelijkheden van een conjunctuurpolitiek een ernstige slag worden toegebracht.

Maar is dit argument overtuigend? Ik meen van niet. Het kan natuurlijk zijn, dat investeringsbeperking in de hausse zekere autonome investeringen zal doen wegvallen. Maar daarnaast bestaat zeker ook een andere mogelijkheid. In de laatste jaren van de hoogconjunctuur, wanneer het bedrijfsleven enige jaren van zeer snelle ontwikkeling heeft ervaren en inflatoire spanningen ontstaan, is het klimaat gunstig voor het ontstaan van „Fehlinvesteringen”, die de oorzaak van een crisis kunnen zijn, of een op andere wijze ontstane terugslag in de conjunctuur kunnen verscherpen. Dergelijke onjuiste investeringen kunnen bestaan in een te grote uitbreiding van de capaciteit in bepaalde bedrijfstakken doordat men de vraagontwikkeling gaat overschatten. Zij kunnen ook bestaan in te riskante „neue Kombinationen”, die in de hausse-stemming te optimistisch zijn bezien en later privaat- en nationaal-economisch in een verlies blijken te resulteren.

Het is duidelijk, dat ter beperking van dit gevaar van onjuist gerichte investeringen een zekere investeringsbeperking in de hausse uiterst nuttig kan zijn. (Terwijl anderzijds een onnatuurlijke stimulans door een investeringsaftrek deze gevaren ten eerste in de hand kan werken). Dit argument zouden wij m.i. op zichzelf al moeten laten prevaleren boven het nadeel, dat enige autonome investeringen zouden wegvallen. Maar er is meer. Het lijkt mij ook op zichzelf zeer onwaarschijnlijk, dat door een stabilisatiepolitiek de autonome investeringen over een gehele conjunctuurcyclus genomen geringer zouden worden. In jaren van hoogconjunctuur zullen immers de investeringsbehoeften voor „capital widening” (door de werkelijke en verwachte toeneming van de vraag) en „capital deepening” (ter besparing op schaarse arbeidskrachten) uitermate groot en urgent zijn. Deze zullen dus de neiging hebben de werkelijk autonome investeringen — die qua definitione niet van de onmiddellijke hoogte van de vraag afhankelijk en dus uitstelbaar zijn — te verdringen. Op dezelfde gronden, waarop Andriessen meent, dat de conjunctuurreserve ten koste van de autonome investeringen zal gaan, kan men ook zeggen, dat deze investeringen op de top van de hoogconjunctuur toch al betrekkelijk gering zullen zijn. Daartegenover kan men stellen, dat in de depressie de neiging tot het aanvaarden van risico's en dus tot het doen van autonome investeringen zeer gering of nihil wordt. Bij een diepe depressie lijkt dit inderdaad mogelijk. Het komt mij echter zeer waarschijnlijk voor, dat de conjunctuurpolitiek het ontstaan van zulk een diepe depressie thans in elk geval zal kunnen voorkomen. En in een matige teruggang van de conjunctuur, een recessie, kan de situatie t.a.v. de autonome investeringen geheel anders zijn. Er zullen dan in vele sectoren van het economisch leven nog redelijke — zij het niet meer exorbitante — winsten worden gemaakt. De toekomstverwachtingen behoeven dus niet al te ongunstig te zijn. Er zijn nog belangrijke besparingen voor investeringen beschikbaar. Maar de investeringsbehoeften voor „capital widening” en „capital deepening” zullen grotendeels wegvallen: de eerste daar de vraag niet meer toeneemt, de tweede daar arbeidskrachten

³⁾ In een noot merkt Andriessen op, dat belastingvrije conjunctuurreserves en investeringsaftrek moeilijk naast elkaar zouden kunnen bestaan. Het zou onlogisch zijn tegelijk het investeren en het uitstellen van investeren te stimuleren. Dit zie ik niet in: men verkrijgt zo een structurele stimulans voor investeringen, wanneer de ondernemer die ook wil doen, zodat de „timing” niet wordt beïnvloed. Zoals ik in mijn vorig artikel (E.-S.B. van 22 febr. 1956) heb uiteengezet, zou dit in een conjunctuurzel ongeveer evenwichtige situatie juist kunnen zijn. Een onaanvaardbare „opeenstapeling van faciliteiten” valt hier m.i. evenmin in te zien.

Beide faciliteiten blijven immers steeds alternatief. Men kan een bepaalde winst niet tegelijk investeren en reserveren. Wat maakt het uit billijkheidsoogpunt dan uit of men voor toekomstige investeringen later een facilititeit geeft door de investeringsaftrek of reeds nu door de belastingvrije conjunctuurreserve. Van een „opeenstapeling” van faciliteiten zou pas sprake zijn, wanneer men bij investering van de uit de conjunctuurreserve vrijkomende bedragen behalve van de bij de conjunctuurreserve behorende facilititeit ook nog van de investeringsaftrek zou kunnen profiteren. Dit moet vanzelfsprekend worden uitgesloten (zie mijn vorig artikel, noot 10, blz. 16).

weer betrekkelijk overvloedig beschikbaar zijn. Is het juist in die situatie niet aannemelijk, dat men zal gaan zoeken naar nieuwe wegen, waardoor men de beschikbare besparingen nuttig kan aanwenden tot het scheppen van nieuwe winstmogelijkheden en het versterken van de concurrentiepositie? Deze zienswijze lijkt mij ook in overeenstemming met de theorie van Schumpeter, die erop berust, dat de „neue Kombinationen” juist in het dieptepunt van de conjunctuurgolf beginnen om in de laatste fase van de expansie te verminderen en tenslotte tot een einde te komen, daar gedurende de expansie de risico's, dat de investeringen zullen mislukken geleidelijk toenemen ⁴⁾.

Wanneer zo juist bij een wat ongunstiger conjunctuur het klimaat voor autonome investeringen goed zou zijn, dan zou de belastingvrije conjunctuurreserve ook in dit opzicht een zeer stimulerend effect kunnen hebben. Het beschikbaar komen van de reserves in een recessie zou dan juist voor de autonome investeringen een krachtige stimulans kunnen zijn. Deze extra kapitaaldispositie zal — bij een betrekkelijk geringe behoefte aan „capital widening” en „capital deepening” — een extra prikkel tot het zoeken van nieuwe wegen en nieuwe combinaties van produktiefactoren kunnen zijn. Daaraan kan bovendien nog worden toegevoegd, dat autonome investeringen, die in deze conjunctuurfase tot stand komen waarschijnlijk een steviger basis zullen hebben, dan die vernieuwingen die in de te rooskleurige stemming en bij de overtrokken toekomstverwachtingen in de hausse worden ondernomen.

Al deze beschouwingen blijven onvermijdelijk enigszins speculatief, daar over de samenstelling der investeringen tijdens de verschillende conjunctuurfasen — voor zover mij bekend — geen feitelijke gegevens ter beschikking staan. Op grond van het bovenstaande lijkt het mij echter waarschijnlijk, dat een belastingvrije conjunctuurreserve ook op de kwaliteit van de investeringen eerder een gunstige dan een ongunstige invloed zal hebben.

De techniek van de conjunctuurreserve: variabele percentages?

Er blijft dan tenslotte nog een punt met een meer technisch karakter te bespreken.

Andriessen suggereert, dat men de percentages, die de belastingvrijstelling aangeven beter variabel kan laten. Dit zou gewenst zijn voor het geval, dat de depressie spoedig of zeer laat zou komen. Ik vraag mij af of deze suggestie wel goed is doordacht. Om te beginnen lijken de door mij bedoelde vaste percentages mij bij een

⁴⁾ J. Schumpeter, *Business Cycles*, blz. 135-150. Op blz. 135 stelt S. dat tegen het eind van de „Prosperity”-fase „the difficulty of planning new things and the risk of failure are greatly increased”. En op blz. 140: „In the atmosphere of secondary prosperity there will also develop reckless fraudulent, or otherwise unsuccessful enterprise, which cannot stand the tests administered by recession”.

vroege of late depressie geen bezwaar. Bij een vroeg komende depressie heeft de ondernemer ook nog maar kort op het weer beschikbaar komen van zijn reserves gewacht en hoeft dus zijn beloning nog niet zo groot te zijn. Bij een late depressie zal — door het door mij gestelde maximum van 100 pCt. voor de totale — reductie na 12½ jaar inderdaad de extra-faciliteit bij gebruik van de reserve in de laagconjunctuur geleidelijk geringer worden. Het handhaven van de reserves zou dan dus geleidelijk minder aantrekkelijk worden. Ik heb er echter op gewezen, dat men op die wijze een geschikte oplossing zou krijgen voor de vraag, wat men met de reserves zou moeten doen, wanneer een depressie lang zou uitblijven. Bij deze regeling zouden de reserves dan geleidelijk vanzelf verdwijnen.

Nog belangrijker is echter, dat ik niet zie, hoe men met variabele percentages iets nuttigs zou kunnen bereiken. In het jaar waarin tot de vorming van de reserves wordt overgegaan, zal de Overheid aan de ondernemers, die hiertoe eventueel willen overgaan, toch bepaalde vast omschreven toezeggingen moeten doen t.a.v. de te verkrijgen fiscale faciliteiten. En men kan in dat jaar natuurlijk nog niet weten of een teruggang in de conjunctuur lang of kort op zich zal laten wachten.

Maar zelfs wanneer men over dit bezwaar zou heen stappen en de ondernemer alleen zekere minimum-faciliteiten belooft, zodat naar boven een zekere speling overblijft, zou dit m.i. zinloos zijn. *Het conjuncturele effect van de reserve is immers verzekerd zodra de reserve is gevormd.* De beperking in de hausse is op dat moment bereikt. En voor het uitgeven in een latere depressie bestaat dan in elk geval een sterke stimulans doordat

- de vrijgegeven reserve als eerste afschrijving op de aan te kopen kapitaalgoederen mag worden gebruikt,
- een extra belastingaftrek wordt gegeven gelijk aan de reeds bereikte aftrek van 4 pCt. 's jaars.

De mogelijkheid de onder b genoemde stimulans nog te variëren lijkt daarbij niet meer nodig.

Er zou dan alleen de mogelijkheid overblijven om de vorming van de reserves in een bepaald jaar meer of minder aantrekkelijk te maken door een hoger of lager percentage belastingaftrek te beloven. Deze verfijning lijkt mij echter in eerste instantie niet urgent. Het zal al een zeer belangrijk winstpunt zijn, wanneer er een belangrijke conjunctuurreserve zou komen. Deze zou — gehanteerd tezamen met de huidige investeringsfaciliteiten — ook met vaste percentages een uitstekend manipuleerbaar instrument van conjunctuurpolitiek kunnen zijn. Het lijkt mij daarbij ook een belangrijk voordeel, dat de hantering van dit instrument bij vaste percentages door de Staten-Generaal waarschijnlijk aan de Regering zou kunnen worden gedelegeerd. Een goedkeuringsrecht achteraf zou dan m.i. alle gevaar voor misbruik kunnen wegnemen.

Rotterdam.

Prof. Dr. H. J. WITTEVEEN.

Tien jaar Voedselvoorziening Import Bureau

Het ontstaan

De bevrijdingsperiode september 1944-mei 1945.

Toen Nederland in de periode september 1944-mei 1945, gebied voor gebied, werd bevrijd, was ons land van alle voorraden beroofd, in zijn produktievermogen zwaar getroffen, terwijl de overzeese gebiedsdelen nog door de vijand waren bezet en een belangrijk deel van

onze bevolking aan de rand van verhongering leefde. Het was duidelijk, dat herstel van de voedselvoorziening en van het produktievermogen van het Rijk in Europa tot een der eerste en belangrijkste taken gerekend diende te worden, waarvoor ons land gesteld was. Deze taken moesten worden aangepakt in een wereld, die nog steeds

in oorlogstoestand verkeerde, zij het dat bij de uiteindelijke bevrijding van ons land het terrein van de strijd, die in Europa inmiddels was beslecht, naar het verre Oosten was verschoven, terwijl de wereldhuishouding door een bijna zesjarige wereldoorlog sterker aan vernietiging was blootgesteld dan ooit tevoren het geval was geweest.

In het voor ons land in vele opzichten zo noodlottige laatste bezettingsjaar was verder gedurende de etappewijze plaatsvindende bevrijding duidelijk gebleken, dat van de zijde van de geallieerde legers samenwerking te verwachten zou zijn bij het herstel van de voedselvoorziening en dat dus ook in de eerste overgangperiode na de algehele bevrijding op steun van die zijde kon worden gerekend.

Voor zover het de voedselvoorziening betreft, beruiste de taak, die de geallieerde legers zich in het bevrijde gebied hadden gesteld, in eerste instantie op het principe, dat elk leger aansprakelijk was voor een redelijke voorziening van de burgerbevolking in het gebied, waar dit leger opereerde. Zoals schrijver dezes persoonlijk heeft ervaren, werd dit principe snel en op zeer doelmatige wijze in toepassing gebracht. Op 25 oktober 1944 te Oisterwijk bevrijd, begaf hij zich op 26 oktober naar Eindhoven, waar de in Nederland vooruitgeschoven post van de SHAEF („Netherlands Mission of supreme headquarters of the allied expeditionary forces“) gevestigd was. Op 27 oktober kreeg hij te Helmond contact met het hoofd van de Civil Affairs van het Second British Army, welk leger het midden en oosten van Noord-Brabant en het aansluitende deel van Gelderland had bevrijd.

In een onderhoud, dat zeker geen uur duurde, werd medegedeeld op welke rantsoenen de bevolking aanspraak kon maken, waarbij naast de meer noodzakelijke levensmiddelen, zoals meel (brood), vlees, vet, suiker, melk, enz. ook destijds in ons land zeer schaarse artikelen als koffie en chocolade werden genoemd. Gevraagd werd hoe groot de omvang van de bevolking in het betreffende gebied was, welke artikelen nog uit eigen voorraad konden worden geleverd, waaruit na een korte berekening volgde welke kwantiteiten der verschillende produkten wekelijks door het leger beschikbaar gesteld dienden te worden voor de voeding van de burgerbevolking in het betreffende gebied. Daarop volgde de vraag aan welke adressen en waar ter plaatse deze hoeveelheden dienden te worden afgeleverd, waarmede de grondslag van de samenwerking, die verder de gehele bevrijdingsperiode zou duren, in enkele ogenblikken was gelegd.

In totaal hebben de leveringen, die op deze wijze plaatsvonden en die later werden aangeduid als leveringen van shaefgoederen, een omvang bereikt vertegenwoordigende een waarde van meer dan 531 miljoen gulden. Op overeenkomstige wijze werd door het First Canadian Army in West-Brabant en Zeeland en door het Ninth American Army in Zuid-Limburg gewerkt. Aanvankelijk had elk afzonderlijk leger uitsluitend verantwoordelijkheid voor het gebied, waarin geopereerd werd, waarbij verplaatsing van voedsel van het ene naar het andere gebied niet was toegestaan, hetgeen er echter toe leidde, dat de artikelen, welke aan de bevolking werden verstrekt, in deze gebieden aanmerkelijke verschillen vertoonden. Kleine verschillen behoeften niet steeds ernstige bezwaren op te leveren, doch ernstiger was het feit, dat terwijl in Zeeland, Noord-Brabant en Gelderland reeds na korte tijd margarine gedistribueerd kon worden, smeerbaar vet in Limburg geheel ontbrak, daar uitsluitend vet in onverwerkte toestand werd verstrekt. Hoewel tegen deze

toestand voor korte tijd weinig bezwaar kon worden gemaakt, zulks temeer daar uit het oogpunt van de deugdelijkheid van het voedingsrantsoen zich geen ernstige leemten voordeden, is het duidelijk, dat smeerbaar vet op den duur bezwaarlijk gemist kon worden. Het streven van de Nederlandse autoriteiten in het bevrijde gebied was gericht op spreiding der beschikbare artikelen en eenheid van rantsoenen in het gehele gebied, welke eenheid dan ook na enige maanden in hoofdzaak verwezenlijkt kon worden. Van de zijde der geallieerde legers trad daarbij de Shaef-Mission als coördinerende instantie op.

Behalve aan de voedselvoorziening van het reeds bevrijde gebied werd in deze periode ook reeds gewerkt aan de voorbereiding van de voedselvoorziening in het nog bezette gedeelte van Nederland. Daarbij was het streven er op gericht een ruime aanvoer van voedsel zo spoedig mogelijk op het binnentrekken van de bevrijdende legers te doen volgen, een doelstelling, die in het algemeen werd bereikt, in meerdere gevallen zelfs op de dag van of na de bevrijding. Er werd bij de organisatie van deze voorbereiding onderscheid gemaakt tussen het dicht bevolkte westen van ons land, in hoofdzaak omvattende de provincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht, en het overige deel van het land, dat dus behalve het reeds bevrijde zuiden in hoofdzaak de provincies Gelderland, Overijssel, Drente, Groningen en Friesland omvatte. Voor het westen, waar men de grootste moeilijkheden en de ergste nood moest verwachten, werd een afzonderlijke organisatie opgebouwd, terwijl de uitvoering van de noodzakelijke maatregelen voor de rest van het land werd toevertrouwd aan de in het bevrijde gebied reeds werkzame Nederlandse autoriteiten, die de organisatie in het zuiden reeds in handen hadden, e.e.a. onder leiding en verantwoordelijkheid van de bevrijdingslegers, vertegenwoordigd door de Shaef-Mission.

Centraal Aan- en Verkoopbureau voor de Voedselvoorziening (C.A.V.V.).

Toen dus in september/oktober 1944 de diverse bevrijdingslegers zich aansprakelijk stelden voor de voeding van de burgerbevolking, elk in het hun toegewezen gebied, ontstond de noodzaak een organisatie op te bouwen, die in staat was de door de legers beschikbaar gestelde voorraden over te nemen, op te slaan en zo spoedig mogelijk op geordende wijze te distribueren. Deze taak moest worden verricht in een gebied, dat nog volledig in oorlogstoestand verkeerde, waar gevechtshandelingen aan de orde van de dag waren, waar de normale transportmiddelen volledig waren vernietigd of uitgeschakeld en waar ook normale verbindingsmiddelen zoals telefoon en telegraaf ontbraken, terwijl de postbestelling slechts geleidelijk en gebrekkig begon te werken.

Voor de overname van de door de legerautoriteiten beschikbaar gestelde voorraden werden depôts ingesteld, te onderscheiden in buffer- en distributie-depôts, welke werden ondergebracht bij bestaande zaken, bij voorkeur bij ondernemingen met ervaring op het gebied van de opslag en de behandeling van levensmiddelen. De depôt-houders werden verantwoordelijk gesteld voor het beheer van de voorraden, welke slechts tegen distributiebescheiden mochten worden afgeleverd aan de groothandel, terwijl zij daarnaast ook financiële verantwoordelijkheid droegen voor hetgeen werd afgeleverd. Op hun beurt leverden de groothandelaren aan de detaillisten in hun rayon.

Het is duidelijk, dat elk depôt niet op zich zelf kon

werken, doch dat de verdeling van de aanvoer over de depôts gecoördineerd moest worden en de afwikkeling centraal moest worden gecontroleerd. Zo spoedig mogelijk werd een uniforme administratie ingevoerd, terwijl een inspectiedienst in het leven werd geroepen ter voorkoming van misstanden bij het beheer der voorraden. Daar snel en zonder voldoende voorbereiding moest worden gewerkt, is het duidelijk, dat fouten en abuizen niet geheel konden worden voorkomen, doch er werd met succes naar gestreefd deze tot een minimum te beperken. Daar een voor dit doel passende organisatie in het betreffende gebied ontbrak, werd reeds in november 1944 een tijdelijke organisatie opgericht, die de naam „Centraal Aan- en Verkoopbureau voor de Voedselvoorziening” (C.A.V.V.) droeg. Dit bureau werd gevestigd ten kantore van een groot winkelbedrijf te 's-Hertogenbosch, waar de werkzaamheden onder ambtelijke leiding met inschakeling van de staf en het personeel van dit bedrijf werden uitgevoerd.

Naarmate het bevrijde gebied zich verder ontwikkelde, breidde het netwerk van depôts zich verder uit. Zodoende werden successievelijk depôts gevestigd te Maastricht, Heerlen, 's-Hertogenbosch, Eindhoven, Helmond, Tilburg, Breda, Roosendaal, Bergen op Zoom, Goes, Middelburg, Nijmegen, Roermond, Venlo, Enschede, Hengelo, Almelo, Winterswijk, Doetinchem, Zwolle, Deventer, Apeldoorn, Zutphen, Harderwijk, Ede, Velp, Meppel, Assen, Coevorden, Groningen en Leeuwarden.

Behalve voor overname, opslag en distributie van door het leger verstrekte voorraden, bestemd voor de burgerbevolking, werden deze depôts ook ingeschakeld ten behoeve van de distributie van goederen, welke door de industrie in het bevrijde gebied geproduceerd werden. Het zo snel mogelijk op gang brengen van de plaatselijke industrie, nog voor geheel Nederland was bevrijd, werd daarbij van groot belang geacht. Gezien de nog steeds zeer gebrekkige vervoersmiddelen leidde deze wijze van distributie tot een veel sneller resultaat dan langs andere weg verkregen kon worden. Het aantal artikelen, dat door bemiddeling van de C.A.V.V.-depôts in distributie is gebracht, was uitgebreid. Als enkele der belangrijke producten, die verhandeld werden, noemen wij tarwebloem, rijst, haver, mout, peulvruchten, vleesconserven, vis, margarine, vet, melkpoeder, gecondenseerde melk, eipoeder, biscuits, beschuit, chocolade, koffie, suiker, jam, zout, dadels, pruimen, rozijnen. Naast bovengenoemde artikelen ten behoeve van de voedselvoorziening kunnen ook producten als zeep, lucifers en tabakswaren worden genoemd. De verkoopwaarde van deze artikelen, afgeleverd uit de C.A.V.V.-depôts, bedroeg ruim 145 miljoen gulden.

Op deze wijze was dus de levensmiddelenvoorziening van het reeds bevrijde deel van Nederland in de overgangsmoenten in snel tempo op tijdelijke leest geschoeid, toen in mei 1945 de uiteindelijke bevrijding van het gehele

land een feit werd. Reeds vóór dit moment werd getracht door zgn. „air-droppings” een bijdrage in de voedselvoorziening te leveren, welke actie in het bijzonder uit spectaculair oogpunt voor de bevolking in de steden van west-Nederland van de grootste betekenis is geweest, hoewel de bijdrage kwantitatief slechts een bescheiden rol speelde. De speciale organisatie voor het westen van ons land, het zgn. B 2-plan, werd in werking gesteld om de bevolking van dit gebied, waar reeds vele hongerslachtoffers waren gevallen en vrijwel de gehele bevolking op een voedingspeil beneden het absolute minimum leefde, zo spoedig mogelijk van het noodzakelijke te voorzien. Daarbij kon reeds aanstonds volledig worden samengewerkt met de in dit gebied bestaande Nederlandse organisaties, die ook in oorlogs- en bezettingstijd de voedselvoorziening hadden geregeld en die het beheer over de voorraden en de distributie konden overnemen.

In het voorgaande is het verloop van de voedselvoorziening in de bevrijdingsperiode van Nederland in het kort geschetst. Intussen was ook van andere zijde aan de voorbereiding van de voedselvoorziening van Nederland na de bevrijding gewerkt.

Aankopen in opdracht van de Nederlandse Regering te Londen.

De Nederlandse Regering in Londen was nauwelijks in de gelegenheid iets te doen ter verbetering van de voedselvoorziening in bezet Nederland. Wel werd gedurende de hongervinter 1944/45 op aandrang van deze Regering door het Internationale Rodé Kruis een actie ontplooid, die leidde tot de aanvoer van levensmiddelen, in hoofdzaak bloem en margarine, vanuit Zweden, welke producten via de haven van Delfzijl de Nederlandse bevolking op het hoogtepunt van de nood enige verlichting brachten.

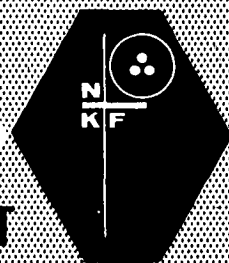
Daarnaast stond de actie vanuit Nederland tot voorbereiding van de voedselvoorziening na de bevrijding. In het besef, dat een noodtoestand zou worden aangekomen en dat geen tijd verloren mocht gaan om de aanvoer zo spoedig mogelijk op gang te brengen, werden onder auspiciën van de Londense Regering op uitgebreide schaal aankopen verricht, waartoe enkele organisaties in het leven werden geroepen. Daar het ogenblik van de bevrijding van tevoren zelfs niet bij benadering bekend was, werden reeds zeer tijdig aankopen verricht en moesten dus belangrijke voorraden in het buitenland worden aangehouden. Door deze opzet kon, aansluitende bij de levensmiddelenvoorziening door de legers, die Nederland hadden bevrijd, de aanvoer van producten, aangekocht in opdracht van de Regering in Londen, een aanvang nemen.

Voor de organisatie van deze aankopen was reeds in de eerste oorlogsjaren te Londen het „Netherlands Office for Relief and Rehabilitation” (N.O.R.R.) opgericht.

(Ingezonden mededeling)

Met papier en met plastic geïsoleerde kabels voor hoogspanning, laagspanning en telecommunicatie Kabelgarnituren, koperdraad en koperdraadkabel. Staalraad en staalband.

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK · DELFT

De aankopen, die voor een belangrijk gedeelte in Amerika moesten geschieden, werden aanvankelijk door de N.O.R.R. geleid, doch later werd voor dit doel een officiële organisatie in het leven geroepen, welke de naam „Netherlands Economic Mission” droeg. Door deze mission werden twee afzonderlijke aankoopbureaus gesticht, het „Netherlands Government Food Purchasing Bureau” (Nedfood) gevestigd te New York, belast met de aankoop van levensmiddelen en grondstoffen voor de voedselvoorziening, en de „Netherlands Purchasing Commission” (N.P.C.), gevestigd te Washington, belast met de aankoop van industriële produkten, waarbij de landbouw betrokken was, daar laatstgenoemd bureau zich ook bezig hield met transacties, op het gebied van kunstmeststoffen en landbouwwerktuigen. De aankopen van deze instellingen bereikten, voor zover het de landbouw en de voedselvoorziening betreft, herleid in Nederlandse gulden, de volgende omvang:

Nedfood	f. 374.156.000
N.O.R.R.	128.899.000
N.P.C.	86.048.000
Tezamen	f. 589.103.000

Herstel van de import na de bevrijding.

Intussen was de bevrijding een feit geworden, de zetel der Regering vanuit Londen naar Nederland verplaatst, zodat thans op eigen bodem het besluit genomen moest worden t.a.v. de organisatie, die nodig was om ons land, wat de bevoorrading met levensmiddelen betreft, door de eerste moeilijke jaren te loodsen. Er bestond in de wereld schaarste aan vele produkten, schaarste aan scheepsruimte en in ons land schaarste aan deviezen, die voor buitenlandse aankopen onmisbaar waren. Enerzijds was herstel van particulier initiatief en van individuele verantwoordelijkheid stellig wenselijk, doch anderzijds was een snel en geregeld verloop van de voedselvoorziening en enige stabiliteit wat de prijzen betreft, van dominerend belang. Bij voorbesprekingen over dit onderwerp was de vraag gerezen, of het niet mogelijk zou zijn verschillende branches op het gebied van import van grondstoffen voor de voedselvoorziening te verenigen tot handelscompagnieën, die collectief en voor gemeenschappelijke rekening de import ter hand zouden kunnen nemen. Uitgewerkte plannen op dit gebied zijn in bespreking geweest en hadden reeds een vaste vorm aangenomen, doch konden als zodanig geen verwezenlijking vinden. Wel zijn later enige lichamen in het leven geroepen, zoals bijv. het Cacaobureau, dat praktisch dezelfde functie verrichtte als, aanvankelijk met de handelscompagnieën werd beoogd. Soortgelijke instellingen voor andere produkten (o.a. voor oliën en vetten, oliegrondstoffen, koffie, thee, granen en andere veevoerders) droegen geen commercieel risico en moeten meer worden beschouwd als een vorm van inschakeling van de handel.

Het Graan Inkoopbureau.

Daarnaast kon men terugzien op de ervaringen, verkregen in het tijdvak 1 september 1939 tot aan het moment, toen Nederland op 10 mei 1940 rechtstreeks in de oorlogshandelingen werd betrokken. In die tijd was de import van de meest noodzakelijke grondstoffen voor de voedselvoorziening van staatswege ter hand genomen, waartoe het „Graan Inkoopbureau” werd opgericht. Dit bureau was verbonden, geweest aan de Nederlandse Akkerbouw-Centrale en had met medewerking van vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven op korte termijn belangrijke kwantiteiten brood- en voergranen, oliën en

vetten, -oliegrondstoffen, suiker, enz. aangekocht. Een groot gedeelte van deze aankopen had ons land reeds vóór het in-oorlog was getreden bereikt met het gevolg, dat de voorraadpositie in mei 1940 belangrijk gunstiger was dan op 1 september 1939 het geval was. De verrekening van het gedeelte der aankopen van het Graan Inkoopbureau, dat ons land op 10 mei 1940 niet had bereikt, kon eerst na mei 1945 worden afgewikkeld. De omvang van de aankopen door het Graan Inkoopbureau zijn in onderstaande tabel vermeld.

Produkt	Gecontracteerd in duizenden tonnen	Tot 10 mei 1940 in Nederland aangekomen		Na mei 1945 verrekend	
		in duizenden tonnen	in duizenden gulden	in duizenden tonnen	in duizenden gulden
Tarwe	768	683	48.700	85	7.000
Bloem	73	70	6.750	3	300
Voedergranen	1.050	967	68.100	83	5.000
Voeders/voeder	182	115	12.600	67	4.500
Eiwitten	43	37	5.600	6	1.100
Oliezaden	500	405	44.600	95	10.000
Suiker	127	74	7.100	53	5.550
Rijst	33	15	1.000	18	1.600
Voerpeulvruchten	4	4	550	—	—
	2.780	2.370	195.000	410	35.000

Oprichting Voedselvoorziening Import Bureau.

Het voordeel van centrale import, welke bezwaarlijk anders dan op initiatief en voor rekening van de Overheid kon geschieden, was dat snel gehandeld kon worden, dat zo nodig risico's konden worden gedragen, die voor particuliere importeurs niet aanvaardbaar zouden zijn en dat bij verkoop in Nederland een prijsbeleid kon worden gevolgd, onafhankelijk van de toevallige en wisselende prijsfluctuaties elders in de wereld. Dit laatste was vooral van belang in een tijdvak, waarin van een wereldmarkt en van wereldprijzen nauwelijks sprake kon zijn. Voorts was het in het tijdvak van schaarste noodzakelijk behoorlijke voorraden aan te houden, zodat tijdelijke stagnatie bij de aanvoer kon worden opgevangen door op aanwezige voorraden te teren. Bovendien maakte schaarste aan sommige deviezen, met name dollars, het noodzakelijk een inkooppolitiek te volgen, waarbij niet alleen naar de prijzen werd gezien, maar ook naar de soort deviezen, die bij aankoop moesten worden besteed, m.a.w. zo nodig werd een hogere prijs besteed als deze prijs betaald kon worden in deviezen, die minder schaars waren. Deze overwegingen hebben er toe geleid te besluiten tot centrale import van de meest noodzakelijke levensmiddelen en grondstoffen voor de voedselvoorziening. Dat aan centrale import voor overheidsrekening ook bezwaren waren verbonden, behoeft overigens geen betoog. De uitschakeling van het op zich zelf wenselijke particuliere initiatief moet reeds als een belangrijk bezwaar worden genoemd, waaraan nog andere bedenkingen kunnen worden toegevoegd. Het resultaat van de overwegingen was echter, dat althans aanvankelijk centrale import niet gemist kon worden.

Aansluitend bij hetgeen reeds vóór en tijdens de oorlog in Nederland tot stand was gebracht, zou men voor deze centrale import gebruik hebben kunnen maken van de aan- en verkoopbureaus, die aan de diverse bedrijfsschappen voor de voedselvoorziening (oude-stijl) verbonden waren en die naast deze bedrijfsschappen een min of meer zelfstandig bestaan voerden. Daarbij werd echter overwogen, dat deze aan- en verkoopbureaus elk voor zich niet voldoende geoutilleerd waren om de importtaak zelfstandig te vervullen, zodat ook op dit gebied centralisatie geboden was. Het resultaat is geweest, dat op 12 oktober 1945 door de destijds fungerende waarnemend

Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening de Stichting „Voedselvoorziening Import Bureau” (V.I.B.) werd opgericht, welk bureau een zelfstandig karakter droeg, doch gebruik kon maken van het volledige personeel van de grootste der reeds bestaande aan- en verkoopbureaus, het Aan- en Verkoopbureau van Akkerbouwproducten (A.V.A.).

In de eerste jaren van zijn bestaan verzorgde het V.I.B. de import, doch droeg de geïmporteerde produkten over aan de diverse aan- en verkoopbureaus, die de verdere overdracht aan het bedrijfsleven regelden. Enkele jaren later is de wenselijkheid van een duidelijke afscheiding tussen bedrijfsschappen en aan- en verkoopbureaus nog meer naar voren gekomen. Daarbij gold de overweging, dat de aan- en verkoopbureaus beschikten over rijksmiddelen en dat deze taak bezwaarlijk in handen kon worden gesteld van bedrijfsschappen met een autonoom karakter, die in hun werkzaamheden wel afhankelijk waren van de goedkeuring van de Overheid, doch zonder meer zeker niet ondergeschikt aan de landsoverheid geacht konden worden. Ook zou het niet wenselijk zijn bestuur en personeel van de bedrijfsschappen commerciële handelingen te laten verrichten met als tegenpartij onderhorige bedrijven. Dit zou er toe kunnen leiden, dat het bestuur tegenover een mede-bestuurslid of, wel een lid der personeelstaf tegenover een bestuurslid zou komen te staan, hetgeen in het commerciële verkeer geen aanbeveling verdient, en dus vermeden dient te worden. Gedurende de oorlogsjaren waren deze bezwaren minder doorslaggevend geweest, ofschoon destijds, reeds overwogen werd, dat deze toestand ongewenst was, doch bij de herleving van het bedrijfsleven na de bevrijding deden deze bezwaren zich in sterkere mate gevoelen. Daar het niet wel mogelijk was voor elk bedrijfsschap een volkomen zelfstandig, voldoende geoutilleerd aan- en verkoopbureau in het leven te roepen, terwijl bij de import reeds de conclusie was getrokken, dat deze gecentraliseerd diende te geschieden, werd uiteindelijk besloten de diverse aan- en verkoopbureaus wel elk afzonderlijk te handhaven, doch deze in feite tot één lichaam te verenigen door een algehele personele unie van deze aan- en verkoopbureaus en het V.I.B. door te voeren, welke concentratie in 1951 haar beslag kreeg.

Organisatie V.I.B.

De organisatie van het Voedselvoorziening Import Bureau, een stichting met een stichtingskapitaal van f. 100, dat zijn kredietwaardigheid dankt aan het feit, dat de gesloten overeenkomsten door de Staat der Nederlanden worden gegarandeerd, bracht met zich, dat

de van staatswege beschikbaar gestelde kredieten de omvang en de aard der transacties bepaalden.

Bij de uitoefening der werkzaamheden had de directie van het V.I.B. feitelijk de leiding, waarbij overigens waar mogelijk gebruik gemaakt werd van bestaande particuliere instellingen. Verder werden uit de kringen van de handel adviescommissies voor de meest belangrijke groepen van produkten ingesteld, waarmede in verschillende gevallen zeer intensief werd samengewerkt. Waar de particuliere import was uitgeschakeld, terwijl toch naar herstel van particuliere werkzaamheden werd gestreefd, werd in het algemeen de levering der door het V.I.B. geïmporteerde produkten aan het bedrijfsleven over de vroegere importeurs geleid, die dus in plaats van de functie van importeur de functie van eerste koper van het V.I.B. innamen. Overigens varieerde de gang van zaken voor de verschillende produkten naar omstandigheden.

De geregelde importwerkzaamheden van het Voedselvoorziening Import Bureau hebben in de loop van 1955 een einde gevonden toen de import van het laatste produkt, dat aan de zorgen van het V.I.B. was toevertrouwd, nl. het broodgraan, werd overgeschakeld naar het particulier initiatief. De toestanden hebben zich sinds 1945 op verschillend gebied wel zodanig gewijzigd, dat er geen gegronde redenen bestaan de particuliere activiteit nog langer uit te schakelen. Van de zijde van de V.I.B.-directie is de wenselijkheid van deze overschakeling, zodra de omstandigheden dit mogelijk maakten, steeds duidelijk ingezien. Deze overgang is dan ook op geen enkele wijze belemmerd of vertraagd, iets wat overigens buiten de taak van het V.I.B. gelegen zou hebben. Wel is aan een zo vlot mogelijke overschakeling, die zonder schokken gepaard zou gaan, medegewerkt en het strekt tot voldoening, dat dit doel ten volle bereikt kan worden geacht. De particuliere importeur heeft dus zijn taak weer volledig teruggekregen. Maar al te gemakkelijk zal daarbij vergeten worden hoe de toestand in de moeilijke jaren na de bevrijding was en wat onder die omstandigheden voor herstel van onze voedselvoorziening en voor de opbouw van ons bedrijfsleven, zowel op het gebied van landbouw als voor de daaraan verbonden handel en industrie is gedaan en welke rol centrale import daarbij heeft gespeeld. Hierop verder in te gaan zou als een „oratio pro domo” beschouwd kunnen worden, hetgeen niet op onze weg ligt.

In een tweede artikel zullen de werkzaamheden van het V.I.B. aan een nadere beschouwing worden onderworpen:

's-Gravenhage.

N. H. BLINK.

De ontwikkeling van de Zuidafrikaanse handelsvloot

De activiteiten van de jonge Zuidafrikaanse natie waren tot voor kort nog voornamelijk tot het land beperkt. Dat zo weinig personen de zee verkozen om in de koopvaardij hun arbeid, kapitaal en ondernemingszin aan te wenden is grotendeels veroorzaakt door het feit dat in het uitgestrekte zuidelijke Afrika nog altijd volop gelegenheid voor werk en onderneming was en dat de beloning in het „landbedrijf” tevens belangrijk hoger was dan in het „zeebedrijf”.

Nog een factor, die de ontwikkeling van een Zuidafrikaanse handelsvloot belemmerd heeft, was het verschijn-

sel dat de scheepsruimte, welke nodig was om handelsgoederen van en naar Zuid-Afrika te vervoeren, van de aanvang af in ruime mate door buitenlandse reders is verschaft. De tarieven, die door hen werden berekend, waren als gevolg van concurrentie en bekwame bedrijfsuitoefening zo laag, dat slechts personen met een grondige kennis van het gespecialiseerde en ingewikkelde scheepvaartbedrijf konden proberen eveneens een aandeel in het vervoer naar en vanuit de Unie te verkrijgen.

Bovengenoemde verschijnselen waren grotendeels verantwoordelijk voor het feit dat Zuid-Afrika tot de tweede

wereldoorlog zonder vloot voor de „grote vaart” was, als men afziet van de enkele schepen die door de Zuid-Afrikaanse Spoorweg- en Havenadministratie vanaf 1919 zijn geëxploiteerd.

Na de laatste wereldoorlog is in dit beeld een grondige verandering opgetreden, maar alvorens daarop in te gaan zullen wij eerst in vogelvlucht een andere afdeling van de Zuidafrikaanse koopvaardij bezien, namelijk het kustvaartbedrijf. In de vorige eeuw waren de landverbindingen in Zuid-Afrika zeer gebrekkig en bestond er als gevolg daarvan een grote behoefte aan kustvaarders om passagiers en goederen tussen Kaapstad, Port Elizabeth, Oost Londen, Durban en verschillende kleinere havens te vervoeren. Plaatselijk geregistreerde zeilschepen en later ook kleine stoomschepen namen intensief aan dit verkeer deel. Verder stationeerden de belangrijkste Engelse rederijen, die op de Unie voeren, speciale schepen in Zuidafrikaanse wateren teneinde aan- en afvoerdiensten tussen Kaapstad en de havens hoger op de kust te onderhouden. Aanvankelijk was het namelijk voor de van overzee komende schepen niet lonend om behalve Kaapstad ook de andere Zuidafrikaanse havens aan te doen.

Aan dit tijdperk van intensieve kustvaart kwam echter geleidelijk een einde toen de landverbindingen verbeterden, de verkeersomvang in de grote havens zodanig groeide dat het winstgevend voor de van overzee komende schepen was om elk van deze havens aan te doen, terwijl tezelfdertijd de betekenis der kleine havens snel achteruit ging. De specifieke functie van de kustvaart werd daardoor ernstig aangetast en de omvang van de kustvaartvloot was omstreeks 1900 reeds aanzienlijk verminderd. Het kleine aantal scheepjes dat niettemin gedurende de afgelopen vijftig jaar nog in staat was om, zij het met steeds terugkerende verliezen, in bedrijf te blijven; zag zich gesteld tegenover twee machtige concurrenten; enerzijds de lijnvaart voor wie het vervoer tussen de Uniehavens incidenteel was zodat slechts de variabele kosten met een kleine opslag behoeften te worden gedekt, anderzijds de spoorwegen die in 1908 zeeconcurrentietarieven instelden, welke bedoeld waren om de handelaars te bewegen hun goederen per spoor in plaats van met kustvaarders te laten vervoeren. Eerst in 1954 zijn deze tarieven, welke het Zuidafrikaanse kustvaartbedrijf bijna te gronde hebben gericht, opgeheven.

In 1939 had de gehele Zuidafrikaanse handelsvloot een omvang van slechts 22.000 ton, hetgeen nog minder is dan de inhoud van één der mailschepen van de Union-Castle Lijn, welke tussen Engeland en de Unie varen. De oorlog deed verdere afbreuk aan deze kleine vloot doch uit deze verliezen werd een nieuw begrip geboren, namelijk dat Zuid-Afrika zich na de beëindiging van de oorlog zou moeten inspannen om een eigen handelsvloot van redelijke omvang op te bouwen teneinde daardoor de afhankelijkheid van buitenlandse scheepvaart drastisch te verminderen. Wij zullen tenslotte bezien hoe gedurende de afgelopen tien jaar met de verwezenlijking van deze doelstelling een begin kon worden gemaakt.

Allereerst moet genoemd worden dat de na-oorlogse ontwikkeling van de handelsvloot van de Unie zonder enige directe regeringssteun heeft plaatsgevonden hoewel de Zuidafrikaanse Overheid steeds de normale hulp en belangstelling betoond heeft welke van haar mocht worden verwacht bij de opbouw van het scheepvaartbedrijf van de Unie. De Minister van Economische Zaken heeft het regeringsstandpunt in 1954 als volgt gesteld:

„Reeds te lank was Suid-Afrika heeltēmal afhankelijk van buitenlandse skeepvaartmaatskappye. Daardie rederye is ongetwyfeld tot groot voordeel van Suid-Afrika — en terselfdertyd van haar aandeelhouders. Maar die regering verwelkom die oprigting van ons eie Suid-Afrikaanse rederye en sal hulle bystaan waar ook moontlik. Verder is die regering nie bereid om afsydig te bly staan wanneer pogings gedoen word om Suid-Afrikaanse ondernemings in hierdie rigting te versmoor nie. Die Unie-regering sal soveel moontlik toesien dat ons skeepvaartmaatskappye nie in 'n nadelige posisie geplaas word nie, sodat ons eie rederye die buitelandse konkurrensie op gelyke voet kan ontmoet”.

Het was een zware opgave voor het jonge scheepvaartbedrijf van Zuid-Afrika om geheel en al onbeschermd het hoofd te bieden aan de concurrentie welke in haar zuiverste vorm in de zeescheepvaart, vooral de wilde vaart, bewaard is gebleven. Zolang de abnormale oorlogsomstandigheden van een groot tekort aan schepen en torenhoge vrachten ook nog gedurende de eerste na-oorlogse jaren aanhielden, vertoonde de Zuidafrikaanse koopvaardijvloot — kustvaarders niet inbegrepen — een stijging van ongeveer 15.000 ton in het begin van 1945 tot 135.000 ton op 31 Mei 1950. Niet minder dan veertien rederijen werden in die vijf jaar opgericht! Toen echter meer normale omstandigheden in de wereldscheepvaart begonnen terug te keren werd de levensvatbaarheid van de jonge rederijen ernstig op de proef gesteld. Scheepsruimte werd overvloediger en de concurrentie sterker en in dit proces moest het oneconomische schip en het ondoelmatig bestuurde bedrijf de strijd verliezen. Dit lot heeft de handelsvloot van de Unie ernstig getroffen want tegen het einde van 1954 bestond de totale koopvaardijvloot van Zuid-Afrika nog slechts uit negen schepen met een gezamenlijke omvang van 45.000 ton. De volgende drie factoren waren voornamelijk verantwoordelijk voor het grote aantal mislukkingen:

1. ernstige overschatting van de mogelijkheden die de verschillende handelsroutes aan Unieschepen konden bieden;
2. aankoop van verouderde en ondoelmatige scheepsruimte;
3. ontbreken — in veel gevallen — van de noodzakelijke kennis van het scheepvaartbedrijf.

Gelukkig was er een drietal maatschappijen, twee in de lijnvaart en één in de wilde vaart, dat niet in bovenstaande fouten vervallen is en met weinig kleerscheuren het eliminatieproces van de concurrentie heeft overleefd. Het zijn „South African Marine Corporation”, „South African Lines” en „Northern Steamships” en men kan verwachten dat zij in de komende jaren het meeste tot een gezonde groei van de Zuidafrikaanse handelsvloot zullen bijdragen. De schepper van „South African Marine Corporation”, gewoonlijk Safmarine genoemd, was Dr. H. J. van der Bijl die naast zulke monumentale creaties als de „Iron and Steel Corporation” en de „Electricity Supply Commission” ook nog de visie van een Zuidafrikaanse rederij heeft kunnen verwezenlijken. „South African Lines” en „Northern Steamships” zijn gevestigd door twee vooraanstaande Grieken die in de aanvang van de tweede wereldoorlog naar Zuid-Afrika gekomen zijn. Het zijn de scheepvaartmagnaten E. A. Eugēnides en E. P. Nomikos die hun uitgebreide kennis van het scheepvaartbedrijf in dienst van hun nieuwe vaderland hebben gesteld.

Een mijlpaal in de geschiedenis van de Unie-scheepvaart is bereikt toen in Januari 1950 zowel Safmarine als Saf-lines toegelaten zijn tot de Europa/Zuid-Afrika „conference”, een lichaam waarbij de lijnrederijen op genoemde route aangesloten zijn en dat de concurrentie volgens

gezonde beginselen probeert te regelen. Safmarine onderhoudt thans een maandelijks dienst van havens aan de Westkust van Engeland en een twee-wekelijkse dienst van Atlantische en Golfhavens van de Verenigde Staten naar havens op de Kaapstad-Beira kustlijn. Deze diensten worden onderhouden met vier eigen schepen, de Constantia, Morgenster en Vergelegen van de „Victory-klasse” van 7.607 ton en de South African Merchant, de nieuwste aanwinst van 9.866 ton, terwijl gemiddeld omstreeks zeven moderne schepen in charter voor de maatschappij varen. De financiële positie van Safmarine is gezond en plannen zijn opgesteld voor de aankoop van nog een schip.

„South African Lines” verschaft een maandelijks dienst tussen Europa en zuidelijk Afrika, welke echter geheel met gecharterde schepen onderhouden wordt, aangezien de drie oude schepen die van 1947 tot 1949 zijn gekocht alweer van de hand zijn gedaan. De maatschappij heeft aanvankelijk grote verliezen geleden maar het lijkt alsof zij nu vaste grond onder de voeten heeft en nog zal gaan bijdragen tot de groei van de Zuidafrikaanse handelsvloot.

In tegenstelling met genoemde twee lijnvaartmaatschappijen is de bedrijvigheid van „Northern Steamships” gericht op wilde vaart en tankvaart. Vijf schepen zijn kort na de oorlog uit de Amerikaanse reservevloot aangekocht, hebben hun eigenaar grote winsten bezorgd en zijn in 1951 nog tijdig tegen de toen heersende hoge scheepsprijzen verkocht. Bestellingen zijn toen geplaatst voor een tankschip van 25.000 ton en een vrachtschip van 10.500 ton draagvermogen. Beide schepen zijn thans op lange termijnen aan buitenlandse maatschappijen verhuurd zodat zij — hoewel zij weinig in Uniehavens gezien zullen worden — toch vreemde valuta voor de Unie zullen verdienen.

Tenslotte nog enkele opmerkingen over de bemanning der Zuidafrikaanse handelsvloot. Zoals reeds in het voorgaande genoemd zijn er betrekkelijk weinig Zuid-Afrikaners die belang stellen in een zeeloopbaan omdat een moeilijke arbeid tegen matige beloning in de scheepvaart niet erg aantrekkelijk is wanneer zoveel „gemakkelijker”

werk tegen hogere beloning aan land kan worden verkregen. In dit stadium zal Zuid-Afrika met veel moeite in de behoefte aan officieren en cadetten kunnen voorzien zodat er geen andere keus is dan de lagere posten, die van de gewone zeeman, met kleurlingen en naturellen te vullen. Het is namelijk niet mogelijk om voor dit werk zulke hoge beloningen aan te bieden dat blanke Zuid-Afrikaners genegen zullen zijn om het te verrichten, want dan zouden de hoge loonkosten het onmogelijk maken voor de Zuidafrikaanse reder om in de wereldscheepvaartmarkt mede te dingen. Dit wordt geïllustreerd door de lotgevallen van de jonge vloeten van Canada en Australië die, nadat haar regeringen de financiële steun teruggetrokken hadden, haar activiteiten grotendeels moesten staken omdat de hoge lonen die zij aan haar zeelieden moesten betalen een lonende exploitatie onmogelijk maakten. De Unie verkeert derhalve in de gelukkige positie dat zij ook voor haar scheepvaartbedrijf goedkope arbeidskracht kan aantrekken en dit is zeker één van de factoren die de ontwikkeling van haar koopvaardijvloot hebben bevorderd.

Resumerend kan worden gezegd dat de les van tien jaar handelsscheepvaart is, dat een door bekwame personen geleide Zuidafrikaanse rederij welke met eerste-klas schepen werkt in staat is om zonder directe regeringssteun een succes van haar bedrijf te maken. De totale omvang van de vloot voor de „grote vaart” beweegt thans om de 100.000 ton terwijl de kustvaartvloot na de afschaffing der zeeconcurrentie-tarieven door de spoorwegen in 1954 een aanzienlijke uitbreiding heeft ondergaan en nu een gezamenlijke omvang van 17.000 ton bezit.

Men moet er evenwel rekening mee houden, dat de groei van de Zuidafrikaanse koopvaardijvloot langzaam zal zijn omdat er een hechte band bestaat tussen de verschepers en de oude gevestigde rederijen. Slechts vervoersdiensten van een hoog gehalte zullen het voortbestaan en de uitbreiding van het jonge scheepvaartbedrijf van de Unie kunnen verzekeren omdat de verschepers steeds zakelijke overwegingen boven nationaal sentiment zullen blijven stellen.

Stellenbosch.

C. VERBURGH.

INGEZONDEN STUKKEN

De Nederlandse prijsconcurrentie leeft!

Mr. G. E. Kruseman te Amsterdam schrijft ons:

Het zij mij vergund om bij wijze van dupliek nog een enkel woord te zeggen aangaande het onderwerp, waarover Drs. Wijsen en ik reeds in enkele eerdere artikelen ¹⁾ de degens hebben gekruist. In het laatste stuk van mijn wederpartij is dit duel-enigermate verworpen tot het toebrengen van speldeprikken, geruggesteund door halve citaten en interpretaties in strijd met de kennelijke bedoeling. Voor een dergelijk schermutselen met kindersabels is mij het onderwerp te belangrijk, zodat ik dadelijk zal teruggrijpen op de zeer ernstige redenen, die mij er oorspronkelijk toe brachten om deze handschoen op te nemen.

De eerste reden was deze dat het Directoraat voor Ordeningsvraagstukken, waartoe ook Drs. Wijsen behoort, onmiskenbaar heeft doen blijken dat het met

kracht wil proberen om het stelsel van verticale prijsbinding, dat althans op het gebied der duurzame gebruiksartikelen ten onzent algemeen wordt toegepast en aangehangen, te doorbreken en deze sector van het bedrijfsleven tegen zijn wil te dwingen om deze methode te verlaten. Dit streven spreekt ten duidelijkste uit enige passages van de, Drs. Wijsen ongetwijfeld bekende, Ministeriële Beschikking dd. 20 januari 1956, Stc. 20 januari 1956; niet minder duidelijk is dit naar voren getreden bij diverse sedertdien op hoog niveau gehouden besprekingen, waarbij geen twijfel werd gelaten dat het, zij het voorlopig indirect, tegen de prijsbinding per fabrikaat of per merkartikel gaat.

Deze zelfde tendentie, ingegeven door hetzelfde motief: prijsverlaging, treft men aan bij de Overheid van grote landen als de Verenigde Staten, Engeland en Duitsland, waar Drs. Wijsen zijn materiaal uit de officiële gegevens geput heeft. Naar mijn mening bestond het

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 25 januari, 1, 15 en 29 februari 1956.

gevaar — en ik ben op dit punt nog geenszins gerustgesteld — dat de Nederlandse autoriteiten deze buitenlandse opvattingen (men kan haast van een nieuwe mode in economicis spreken) min of meer klakkeloos zouden volgen, zonder zich aan de hand van de Nederlandse verhoudingen de tweeledige vraag te stellen, of het a. juist is het ten onzent geldende stelsel als een misbruik te kwalificeren (de wet op de Economische Mededinging is immers door Minister Zijlstra tegenover de Tweede Kamer uitdrukkelijk voorgesteld als een misbruikwetgeving in tegenstelling met de verbodswetgeving in de Verenigde Staten en Duitsland) en b. of het gestelde doel, prijsverlaging, in ons kleine, volgepropte landje in een periode van hoogconjunctuur ook bereikt zou worden.

Over deze tweede vraag nu ging mijn vorig artikel. Ik staafde daar mijn opvatting, dat een opheffing van de verticale prijsbinding in Nederland een verlaging van de gemiddelde prijs van merkartikelen niet ten gevolge zou hebben, met verschillende argumenten, waarvan ik thans nog eens de belangrijkste kortelings zal vermelden met aantekening van wat Drs. Wijsen daartegen aangevoerd heeft.

Eén argument was gegrondvest in België, waar de verticale prijsbinding niet bestaat en waar, bij vergelijkbare artikelen van dezelfde, bijv. Duitse herkomst, de gemiddelde prijs hoger ligt dan bij ons. Drs. Wijsen heeft dit punt wijselijk niet aangeraakt; dezelfde gegevens waarover ik beschik zijn immers ook op het Ministerie bekend.

Bij een tweede argumentatie raakte ik de vraag der etalageconcurrentie aan. Het valt immers te spreken — en Drs. Wijsen deed dit dan ook niet — dat alleen een naar buiten tredende prijsconcurrentie tussen de handelaren op korte termijn tot prijsverlaging leiden kan. Wederom verwees ik naar België waar, ondanks het daar heersende systeem van vrijheid, blijheid, de (door praktisch alle merkfabrikanten vastgestelde) veel te hoge „sluierprijzen” algemeen in de etalages en de advertenties van de reguliere handel prijken. En wederom raakt Drs. Wijsen dit punt niet aan, laat staan dat hij het tracht te weerspreken.

Ik veroorloof mij dan ook om deze paar feiten, die zich voordoen in België — welk land ik, zonder tegenpraak van Drs. Wijsen te ontmoeten, als een veel beter vergelijkingsobject aanmerkte dan de grote naties — thans als in confesso te beschouwen. Deze paar feiten zijn echter reeds ruimschoots voldoende ter schraging van de aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid, dat de door het Ministerie beoogde gemiddelde prijsverlaging ook in Nederland niet zou intreden.

Niettemin trachtte ik in de derde plaats mijn betoog ook nog op een bredere basis te plaatsen en wel door te wijzen op de grote verschillen, die zich voordoen in verband met de geometrische en intermenselijke afstanden in de omderscheiden landen. In het bijzonder onderstreepte ik dit punt ten aanzien van de machtsverhouding tussen leveranciers en handelaren, waarts in een land als het onze, waar het aanbod van gelijkwaardige binnenlandse en buitenlandse fabrikaten bij dezelfde afnemer relatief zeer groot is, krachtens de wet van vraag en aanbod onherroepelijk de koper-detaillist gaat overheersen, hetgeen moet medebrengen dat — zoals wederom België bewijst — de concessies, die de winkelier aan de gebruikers doet, door hem verhaald worden op de leverancier in de vorm van een hogere marge (koehandelsmarge). Deze laatste zal zich tegen deze verlaging van

onkosten decken door verhoging van de brutoprijs, waarmede de cirkel gesloten wordt met de gemiddelde gebruiker als dupe van deze „versluiting”, die geen werkelijke prijsverlaging doch eerder een prijsverhoging medebrengt.

Ook dit betoog is door Drs. Wijsen niet weersproken, laat staan weerlegd. Gezien zijn inzicht in deze materie mag hieruit geconcludeerd worden dat ook hij van een losmaking van de concurrentie tussen de handelaren in ons land geen prijsverlaging verwacht en dat hij dus het vraagteken bij het opschrift van zijn artikel „Bankroet van de prijsconcurrentie in Nederland” vanuit zijn gezichtspunt had kunnen weglaten.

Het in dit opschrift blijkens de inhoud van het artikel verwerpte gezichtspunt alsof het lot van de prijsconcurrentie bepaald zou worden door de vrijheid der handelaren om van de brutoprijzen af te wijken, is echter wel zeer beperkt. In feite immers heeft deze vrijheid, zoals ik in mijn vorige artikel vermeldde, zelfs in de Verenigde Staten vrijwel geen effect op de prijs. Dat men daar die vrijheid niettemin nastreeft of zelfs afdwingt is dan ook alleen verklaarbaar uit het daar heersende wantrouwen tegen de leveranciers, van wie men niet geheel zonder reden veronderstelt dat zij geneigd zijn om, dank zij een — eventueel gecamoufleerde — monopoliepositie, de brutoprijzen onverantwoord hoog te stellen. Het wraken van prijsbinding is dan ook in Amerika — en evenzeer in Duitsland en Engeland — een „pis-aller”. Nu het n.l. vrijwel onmogelijk blijkt om de monopolistische tendenties bij de grote concerns te doorbreken, wenst men bij de handel doorwerken. Kartelwetgeving in deze grote landen betekent dan ook in wezen trust- of tewel monopoliewetgeving.

In een land als het onze — de heer Wijsen vergeve het mij indien ik nogmaals op dit zelfde aambeeld hamer — ligt de situatie echter geheel anders. Monopolieposities zijn — afgezien van internationale regelingen, die binnen onze grenzen uitstralen — in een vrijhandelsland als het onze vrijwel onbestaanbaar. Zij zijn bovendien — wederom vergiffenis, Drs. Wijsen, ditmaal voor een psychologisch argument — zozeer in strijd met de Nederlandse onafhankelijkheidszin, dat zelfs ons grootste nationale concern de vooroorlogse „monopolieprijzen” voor bepaalde artikelen niet heeft kunnen handhaven. Ziedaar, geachte opponent, de concurrentiestrijd, die waarlijk gewicht in de schaal legt: de mededinging tussen leveranciers, in casu tussen fabrikanten en importeurs van merkartikelen. Deze is — min of meer in tegenstelling tot de grote naties — in Nederland geenszins bankroet doch integendeel springlevend. Althans volgens mijn ervaring, die trouwens blijkbaar door het Departement gedeeld wordt, gezien het vrijwel ontbreken tot nu toe van ingrepen tegen prijsvormingskartels, d.w.z. tegen afspraken om de bruto-prijzen hoog te houden.

Dit alles is Drs. Wijsen evengoed bekend als mij terwijl hij, nu hij daartegen geen enkel argument heeft ingebracht, geacht mag worden de daaruit logisch voortvloeiende conclusie te delen, dat, zo er voor het doorbreken van het Nederlands prijsbindingsysteem bij merkartikelen een grond bestaat, deze niet in de (praktische) economie te vinden is. Ik laat hem dan ook gaarne het genoegen om de psychologische opmerkingen, die ik min of meer ten overvloede in mijn vorig artikel maakte, voor bizar uit te krijten.

De werkelijkheid, die zich nu eenmaal nooit in schema's laat vangen, moet inderdaad vanuit een theoretisch ge-

zichtpunt veelal vreemd en zelfs ongepast lijken. Ik zou te dien aanzien dan ook slechts willen opmerken dat men zich bij de sociale psychologie nu eenmaal baseren moet op de grote meerderheid, hetgeen niet uitsluit dat er ook een andersgerichte minderheid kan zijn. Onder die minderheid vallen nu in Nederland diè gebruikers, die voor een prijsverschil van f. 5 in plaats van in de Leidsestraat in de Kinkerstraat gaan kopen en ook diè handelaars, die wèl verder kijken dan de klant die voor de toonbank staat.

Ik betwijfel echter of het een staaltje van goede nationale economie ware om deze bewegelijke minderheid nog extra de wind in de zeilen te blazen ten koste van de grote massa der gebruikers, ten nadele van het bedrijfsleven als geheel en ten detrimente van de bestaande orde op de markt, die door de overgrote meerderheid van het Nederlandse publiek gewaardeerd wordt, omdat zij een waarborg inhoudt tegen al die praktijken, welke onherroepelijk de kop op steken indien de teugels der prijsbinding worden losgelaten ²⁾. En zeker ware het on-Nederlands indien men dergelijke geïmporteerde en op buitenlandse verhoudingen geënte opvattingen met ge-

²⁾ Het is in dit verband interessant om de voorlopige conclusies te lezen, waartoe de Belgische Dienst Opvoering Produktiviteit blijkens de mededeling aan de Pers van 15 december 1955 is gekomen. De laatste daarvan luidt: „Het is noodzakelijk om een oplossing te vinden voor de malaise welke heerst op de markt wegens de veralgemening van het systeem van de aan gebruikers toegestane kortingen (braderen van de prijzen)“.

In mijn aanvankelijke artikelen (25 januari en 1 februari) heb ik over verticale prijsbinding gesproken, over argumenten van voor- en tegenstanders van dit systeem, over opvattingen in het buitenland. Zonder weergave van een eigen mening ter zake, zonder conclusie, zuiver beschrijvend. Voor de nadere bestudering van dit vraagstuk voor Nederlandse verhoudingen, waaraan men, getuige ook beschouwingen in dit blad, in verschillende kringen bezig is, leek mij een dergelijke beschrijvende uiteenzetting niet van belang ontbloom.

Hoewel ik dus niemand en niets aanviel, kwam Mr. Kruseman (15 februari) met een enigszins geagiteerde verdediging. Nu is een verdediging zonder aanval een wonderlijke zaak. En wat hem daartoe bewogen heeft wordt nu duidelijk: ziet wie de schrijver is! Het doet er niet zoveel toe wat hij schrijft, maar ik zal eens even uit

weld aan ons bedrijfsleven zou opleggen en dit aldus zonder gebleken noodzaak zou voorschrijven zijn huisorde te vervangen door wanorde.

Tegen dit alles waarschuwde ik in mijn vorig artikel met de woorden: *caveant consules*. Daarmede doelde ik, zoals voor elk zorgvuldig lezer zonder meer duidelijk moest zijn, niet op fabrikanten en handelaren doch op diegenen, die inderdaad met de Romeinse consuls te vergelijken zijn, t.w. de hoogste en hoge ambtenaren, die aan ons economisch bestel leiding geven. Zoals Drs. Wijsen.

Naschrift

De allengs naar buiten getreden neiging van het Departement om het prijsbindingsysteem bij merkartikelen te doorbreken is niet vreemd aan de bij de behandeling van de Wet Economische Mededinging gebleken huivering van vele parlementsleden om de Minister een vrijbrief te geven bij het interpreteren van het begrip „algemeen belang“. Voor deze huivering ware zelfs dubbel reden indien de Minister de stelling, dat op dit algemeen belang inbreuk gemaakt wordt, inderdaad zou kunnen grondvesten op economische theoriën of op theoretische verwachtingen in plaats van op aanwijsbare feiten en in concreto voorzienbare ontwikkelingen.

NASCHRIFT

de doeken doen wie hij is en wat hem en zijn omgeving bezielt!

Nu geloof ik toch dat men hiermede een element in het geding brengt, dat een objectieve behandeling van economische vraagstukken erg moeilijk maakt. Het is, meen ik, ook een novum in de economische vakliteratuur. Ik zal Mr. Kruseman op deze weg niet volgen.

Wat het regeringsbeleid betreft kan ik verwijzen naar de tekst van de door Mr. Kruseman genoemde beschikking en naar de verklaring van de Minister van Economische Zaken bij de behandeling van het wetsontwerp Economische Mededinging in de Tweede Kamer, dat de Regering allerminst aan de vooravond staat van een grootscheeps optreden tegen verticale prijsbinding.

Mag ik voorts de opvattingen van mijn geachte opponent over concurrentie laten voor wat ze zijn?

Wassenaar.

Drs. J. P. H. WIJSEN.

Het karakter der welvaart

Drs. P. S. J. Ablij te 's-Gravenhage schrijft ons:

Met instemming las ik in „E.-S.B.“ nr. 2009 de notitie van de hand van Drs. A. J. M. van Tienen over „Het karakter der welvaart“, omdat daarin de hulpverlening aan onderontwikkelde gebieden wordt gezien van zake-lijke zijde en los dus van allerlei sentimentoverwegingen, die te dikwijls een rol spelen en de neiging hebben te ontaarden in sentimentele overwegingen. Met deze hulpverlening toch heeft het westen zich in een probleem begeven, zo diep en zo gecompliceerd in zijn samenstelling, dat het al zijn nuchter denken, al zijn kennen én kunnen nodig zal hebben om de juiste oplossing ervan te vinden. En al zullen idealisme en mensliefde drijf-

veren bij het zoeken naar die oplossing kunnen zijn, sentimentaliteit en ongemotiveerde schuldgevoelens kunnen daarbij slechts averechts werken.

Maar al had dus de notitie mijn instemming in bovenbedoelde zin, toch geloof ik, dat Drs. Van Tienen er niet ten volle in geslaagd is, in de kern van het probleem door te dringen. Wel raakt hij aan die kern, als hij het begrip „levensstijl“ in de beschouwing betreft; wanneer hij ons echter de leuze „train them in the job and give them the tools“ aan de hand doet, wekt hij de twijfel of zijn begrip „levensstijl“ wel de volle inhoud heeft die hét in dit verband behoort te hebben.

Wanneer men nl. de geciteerde leuze letterlijk volgt dan zal men ongetwijfeld tot de ontdekking moeten komen, dat men er daarmee nog niet is. Wanneer men bijv. een groep arbeiders in een onderontwikkeld land volledig traint in een bepaald fabricageproces, hen voorziet van de volledige outillage die voor het fabricageproces nodig is en dan ten slotte aan het hoofd van de produktie-eenheid een of meer zonen van het land plaatst, die men volledig getraind heeft voor hun leidinggevende job — dan verwachtte men vooral niet, dat nu deze produktie-eenheid zal werken en floreren zoals dat van een overeenkomstig westers bedrijf verwacht wordt. En ik denk daarbij nog niet eens aan de belemmeringen, die een niet aan de westerse normen aangepast algemeen milieu zouden opleveren. Ook al plaatst men de eenheid als gelijkgerechtigd bedrijf temidden van westerse bedrijven in een westerse omgeving, dan nog zal zij anders — en naar westerse maatstaf: minder vruchtdragend — opereren dan wanneer zij bemand zou zijn met westerse arbeiders en leiders. De kern van het probleem ligt nl. niet slechts in de „training”, de „job” en de „tools”, doch oneindig veel dieper.

Zolang „training” en „tools” geschenken zijn, als het ware uit een andere wereld, zullen zij vreemde zaken blijven, zaken die men wellicht leert gebruiken, misschien leert namaken zelfs, doch die niet zijn voortgekomen uit eigen geest en drang, die geen vruchten zijn van eigen denken en doen, van eigen worsteling met de materie en van eigen behoeften — kortom: van eigen „levensstijl”.

De westerse materiële welvaart, zijn materiële kennen en buitenaf voor de onderontwikkelde gebieden niet zijn kunnen: de resultaten van een eigen ontwikkelingsgang, die langzaam en moeizaam heeft geleid van primitieve en „onderontwikkelde” situaties naar de moderne westerse samenleving met haar relatief grote welvaart.

Die ontwikkelingsgang werd o.a. gekenmerkt door een groei van „traditioneel, irrationeel naar rationeel denken en handelen, hetgeen stimulerend heeft gewerkt op de natuurvorsching der „reine” wetenschap en op de rationele toepassing van haar verworvenheden ten gunste van de bevrediging onzer behoeften. Hetgeen weer, in een voortdurende wisselwerking, nieuwe perspectieven deed zoeken en vinden en de kring der behoeften

Drs. Th. M. Scholten te Voorburg schrijft ons:

Onder bovenstaande titel werd in „E.-S.B.” van 14 december 1955 een notitie geplaatst van de hand van Drs. A. J. M. van Tienen. Ik heb deze notitie met belangstelling gelezen, doch zou er gaarne enkele kanttekeningen bij maken.

1. Het lijkt me inderdaad reëel om niet in te gaan op de resultaten van een „volledige egalisatie van de inkomens”. Dit lijkt me reëel *a* omdat kennelijk bijna niemand dit wil en het dus wel nooit zal worden nagestreefd en *b* omdat alle voorspellingen omtrent de materiële en geestelijke gevolgen van zo'n volledige egalisatie (en dus ook die welke Van Tienen aan De Jouvenel ontleent) pure slagen in de lucht zijn.

2. Bij een beschouwing van de hulpverlening aan de onderontwikkelde gebieden kan men ten aanzien van dit probleem twee vragen stellen:

a waarom moet er hulp worden verleend;

deed uitgroeien tot buiten alle vermoede grenzen.

Zo gezeen is de westerling, gedreven en gedragen tevens door zijn rationalistische instelling, geworden tot wat hij thans is: de geen grenzen meer erkennende, rusteloze zoeker naar nieuwe kennis en nieuwe methoden om die kennis toe te passen, om der wille van de vreugde der kennis en der toepassing zelve als wel ter verhoging van zijn welvaart.

De kern van het probleem der hulpverlening aan de onderontwikkelde gebieden is hiermee benaderd: zo men de doelstelling aanvaardt, die gebieden westerse welvaart te brengen, dan dient men de vraag onder de ogen te zien, hoe men de autochtone bevolking dier gebieden de rationalistische instelling kan ingieten, die hem — in materieel opzicht — de kansen van het westen zal bieden. Want slaagt men daarin niet, dan zal elke hulpverlening niet veel meer kunnen zijn dan een soort permanente armenzorg — uit barmhartigheid bedreven dan wel door politieke noodzaak afdgedwongen — en zal het westen een taak op zich nemen die op den duur te zwaar zal blijken te zijn en slechts tot ellende van alle partijen kan leiden.

Het antwoord op de zoëven gestelde vraag is niet zo maar te geven. Bovendien is het zeer wel mogelijk, dat men met die vraag nog te voorbarig is en dat men eerst nog een andere onder de ogen zal moeten zien, nl. deze: is het mogelijk, de massa van honderden miljoenen waarom het hier gaat weg te lokken of los te rukken uit een geestesgesteldheid, die haar de weg afsluit naar een welvaart die, naar westerse maatstaf gemeten, als redelijk valt aan te merken?

Ik ga hier op deze vraag natuurlijk niet in doch volsta met de opmerking, dat het westen al zijn goede wil en vraag te vinden. Waarmede het zjuist antwoord op die vraag te vinden. Waarmede gezegd wil zijn, dat elke niet door en door overwogen benadering van deze gigantische problematiek zeker tot bittere teleurstelling en ontgoocheling zal leiden. Het denkende deel der westerse volkeren zal het hoofd koel moeten houden en zich teweer moeten stellen tegen al die simpele en welgemeende doch goedkope leuzen en „gestes” waarmede wel-willende maar niet begrijpende lieden menen dit wellicht grootste vraagstuk van deze tijd te kunnen oplossen. Het is te hopen dat men ook in politieke kringen deze waarheid spoedig tot zich laat doordringen; zo niet, dan bedreigt het westen het lot der Danaïden.

b hoe (waar, hoeveel etc.) moet die hulpverlening plaatsvinden.

De eerste vraag is voor velen louter of voornamelijk een ethische, morele vraag, waarop — ook weer voor velen — het antwoord niet zo moeilijk is (hoewel het dan nog wel moeilijk blijft dat antwoord waar te maken).

De tweede kwestie heeft allerlei aspecten, o.a. technische, economische en sociale. Deze tweede vraag is buitengewoon moeilijk te beantwoorden.

Nu krijg ik de indruk dat Van Tienen in zijn kritiek op het artikel van S. Jelsma in het octobernummer van „Plein 1955” deze twee vragen c.q. de antwoorden daarop, verwacht. Zijn suggestie dat Jelsma zich wat „luchtig” van de problemen afmaakt moet berusten op een wat vluchtig lezen van diens artikel, dat zich alleen bezig hield met een antwoord op de eerste vraag. Dat het nuttig is zich daarmee bezig te houden zal Van Tienen, naar

ik vermoed, niet ontkennen. Ook zal hij het wel met mij eens zijn dat „E.-S.B.” niet het meest geschikte podium is om te discussiëren over de interpretatie van bijbelteksten.

3. In de opmerkingen 2 en 3 in Van Tienens artikel ligt voor mij het belangrijkste van zijn bijdrage. Met veel van wat hij daarin stelt ben ik het niet geheel oneens. Zijn betoog tegen simplificatie en zijn pleidooi voor voorzichtigheid kan ik zeker waarderen; jammer alleen dat zijn conclusies min of meer aan dezelfde euvelen lijden. Het is niet zo gemakkelijk om te bepalen wat primair en wat secundair is. Op de eerste plaats is het goed zich te realiseren dat de uitzending van deskundigen, dat — ruimer gesteld — de gehele „training in the job” ook en vooral een kwestie van geld is. En als men nu de financiële mogelijkheden vergelijkt met de behoeften die ook een voorzichtig toegepaste scholing doet ontstaan, dan blijkt — zie de talrijke rapporten van de UNO-organisaties die in de onderontwikkelde

gebieden werkzaam zijn — het geldprobleem primair. In de tweede plaats mag men op gevaar van simplificatie „de” hulpverlening niet in haar geheel beschouwen. Er zijn activiteiten — ik denk aan het werk van de W.H.O. en van Unicef — waarvan de resultaten maar zeer ten dele door een „training in the job” worden geconditioneerd. Ook voor deze hulpverleningsorganen zou meer armslag bestaan als ze over wat ruimer middelen konden beschikken.

4. De vraag wat men primair en wat men secundair urgent wil noemen is wezenlijk niet zo belangrijk. Men moet en deskundigen en geld en vele andere dingen hebben. Het doet echter voor wie zich de afstand tussen de beschikbare fondsen en de ook bij een zeer voorzichtig beleid benodigde middelen in ruwe lijnen heeft gerealiseerd, wat onwerkelijk aan als men waarschuwt tegen een al te hoog tempo. Van Tienens moge zich er van overtuigd houden, daar zijn we nog lang niet aan toe.

NASCHRIFT

In „E.-S.B.” van 14 december 1955 mocht ik wat schrijven over het karakter der welvaart. Ik stelde dat welvaart samenhangt met de levensstijl van een samenleving en dat wat de onderontwikkelde gebieden betreft er moet komen... „...een bereidheid op voorzichtige wijze het levenspatroon in de onderontwikkelde gebieden te veranderen en op industrieel plan te brengen”. Ofschon ik zelf al schuchter de woorden levensstijl en levenspatroon gebruikt heb (ik heb de welvaart van een volk ook nog vergeleken met de gezondheid van een afzonderlijke persoon), geloof ik dat de opmerkingen van Drs. P. S. J. Ablj over deze levensstijl ons de moeilijkheden van het probleem nog duidelijker voor ogen brengen en ik geloof dat we hem daar slechts dankbaar om kunnen zijn.

De opmerkingen van Drs. Th. M. Scholten vind ik minder geslaagd.

1. Het is niet aardig van Scholten De Jouvenel ervan te betichten dat hij slagen in de lucht geeft. Het lijkt mij degelijker om eerst eens goed kennis te nemen van De Jouvenels argumentatie en deze eventueel door tegenargumenten te ontwrichten; zomaar zeggen dat De Jouvenel slagen in lucht geeft is bepaald geen vakwerk.

2. Voorts vind ik het vervelend dat Scholten mij nog niet op een leeftijd gekomen acht waarop ik met vrucht een artikel uit het voortreffelijke blad Plein 55 zou kunnen lezen. Wanneer er in ons land en daar buiten gepolemiseerd wordt dan begint men altijd met elkaar erop

te wijzen dat men elkaars artikelen kennelijk niet goed gelezen heeft. Om dit te voorkomen heb ik alvorens te gaan citeren het artikel van S. Jelsma in Plein 55 (oktober 1955, blz. 2): „Het kan niet duidelijk” herhaalde malen uitgespeld. Het artikel van Jelsma begint aldus: „Er is in Nederland een gesprek op gang gekomen over de vraag wat de wereld-gerechtigheid in concreto van ons eist op dit moment van de geschiedenis” (dus punt 2b uit Scholtens betoog). Jelsma acht alle aarzelen en voorzichtig zijn omtrent het hoe der hulpverlening maar onzin, immers, in het Evangelie staat: „Wie twee paar schoenen heeft, geeft één paar aan zijn broeder die er geen heeft”. Wil Scholten nu echt beweren dat ik de punten 2a en 2b aan het verwarren ben en dat ik Jelsma's artikel vluchtig gelezen heb? Ik denk dat de macht der polemische gewoonte hem hier parten speelt. Overigens is „E.-S.B.” een gezond blad waarin men gerust over bijbelteksten kan discussiëren, mits ze maar een economische inslag hebben.

3. In mijn artikeltje heb ik gesteld dat kapitaal voorwaarde is voor hulpverlening, maar niet primair oorzaak. Abbé Pierre, Albert Schweitzer en La Pira hebben primair een daad van gerechtigheid gesteld. Zij zeiden niet: geef mij geld dan wil ik helpen; zij stelden: ik help dus ik heb geld nodig. Het lijkt mij goed dat Drs. Scholten in dit verband nog eens mijmert over het verschil tussen causa en conditio sine qua non.

Vlaardingen,

Drs. A. J. M. VAN TIENEN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De geldmarkt was gedurende de verslagweek uitgesproken krap; van alle kanten was er aanbod, doch kopers kwamen er praktisch niet opdagen. De marktdisconto's voor korte termijnen schatkistpapier kwamen op een niveau van $1\frac{1}{2}$ à $1\frac{5}{8}$ pCt. p. j., d.w.z. boven de officiële afgiftetarieven (voor 6 maandspromessen $1\frac{3}{8}$ pCt. p. j.), terwijl de callgeldnotering, die sinds 18 januari jl. 1 pCt. had bedragen, met ingang van 5 april tot $1\frac{1}{4}$ pCt. werd verhoogd.

De oorzaak van deze verkrapting lag grotendeels bij een sterke stijging (in één week met f. 110 mln.) van de bankbiljettencirculatie, welke met een stand van f. 3.961 mln. per 3 april het vorige op 3 januari jl. bereikte record f. 2 mln. achter zich liet. De deviezenvoorraad vertoonde wederom een daling; in verloop van vijf weken is deze nu verminderd met f. 85 mln., hetgeen de onttrekkingen aan het bankwezen nog enigszins verscherpte.

In bankkringen heerste de indruk, dat de extra grote toeneming van de chartale circulatie reeds met de uitbetaling van de veelbesproken loonsverhogingen verband hield. De deviezendaling zou echter vnl. aan een vergrote voorraadvorming in het bedrijfsleven zijn toe te schrijven.

**BESCHERM NU
DE KOOPKRACHT VAN UW VERMOGEN**

door

participatiebewijzen **ALGEMEEN FONDSSENBEZIT**

Beleggingstrust
met Vrij Beheer onder dagelijkse leiding van
Justus Meyer en J. C. Harders

- Risicospreiding over 80 soorten fondsen
 - Amerikaans belang 14,4%
 - Uitkering over 1955 ruim 5% van gemiddelde waarde
- Prijs per part.bewijs ca. f 925.-

(Ingezonden mededeling)

Een daling van het deviezenbezit tengevolge van de huidige koopkrachtinjecties vormt derhalve vermoedelijk pas een van de volgende punten van het programma der naaste toekomst. Mede in dit verband wekte het bij sommigen enige verwondering resp. teleurstelling resp. ergernis, dat de Regering niet tracht althans een deel van deze nederdalende geldregen op te vangen door een of andere voor het grote publiek aantrekkelijke leningsvorm, waaraan ook de kleine man zou kunnen deelnemen.

De kapitaalmarkt.

Zoals door de hieronder vermelde indexcijfers wordt geïllustreerd vertoonde de Nederlandse aandelenmarkt de afgelopen weken een grote stabiliteit. Het is opmerkelijk, dat deze stabilisatie plaatsvond op een peil, dat ca. 7 pCt. ligt beneden het topniveau van september 1955, terwijl in Wallstreet, waar de stijging ook de afgelopen week verder voortging, het thans bereikte peil omgekeerd juist ca. 7 pCt. boven het maximum van vorig jaar september ligt. Het hoofdfonds Koninklijke onderging gedurende de verslagweek onder invloed van de koersontwikkeling in New York flinke schommelingen en naderde zelfs tijdelijk een koers van 750. De andere fondsen, ook de internationaal georiënteerde, worden de laatste tijd echter slechts weinig meer in deze beweging meegetrokken.

Een andere aanwijzing, dat wat de Amsterdamse aandelenmarkt betreft de gouden dag van Aranjuez nog niet is teruggekeerd, vormt de ontwikkeling van de aandelenomzet. In de maand maart bedroeg deze f. 54 mln. nominaal, hetgeen weliswaar méér is dan in de vorige maanden (januari resp. februari 1956 f. 48 mln. resp. f. 39 mln. nominaal), doch nog altijd slechts zeer matigjes ten opzichte van de omzet in de zomer van 1955. (augustus 1955 f. 100 mln.; september 1955 f. 94 mln.). In deze cijfers komt tot uiting, dat de verkopen van Nederlandse effecten naar het buitenland in maart 1956 weliswaar zijn hervat, doch nog niet de omvang van een stortvloed hebben herregen. In dit verband wordt in beurskringen wel aanzienlijke principiële, doch geen al te grote momentele praktische betekenis toegekend aan een nieuwe verrui-

ming van het effectenverkeer met het buitenland, die de afgelopen week werd ingevoerd. Toegestaan is thans om de opbrengst van tegen convertibele valuta (lees \$) verkochte binnenlandse guldens-effecten en dgl. (lees „internationale” Nederlandse aandelen) te crediteren op een „Effectendollarrekening”. Kwamen aldus verkregen dollars tot dusverre in de algemene goud- en deviezenpot terecht, thans kan — indien bovengenoemde verkopen naar het buitenland althans voortduren — een voorraad worden gevormd van dollars, die in de toekomst eventueel voor terugkoop van naar het buitenland verhuisde Nederlandse effecten zou kunnen worden aangewend.

Op de obligatiemarkt vond de laatste weken een afbrokkeling plaats, die eigenlijk te klein was om over te spreken. De inschrijving op de premie-lening Dordrecht was zo overweldigend groot (volgens geruchten meer dan f. 100 mln. bij een gevraagd bedrag van f. 12 mln.), dat de toewijzing uiterst gering zal zijn. Als het om een gokje gaat, blijkt Jan Publiek nog wel wat gulden op zijn uitgaven voor bromfietsen en televisie te willen uitsparen; het geven van gelegenheid voor dergelijke gokjes door de Staat der Nederlanden, monetair gezien wellicht een mogelijkheid voor koopkrachtsafroming in deze inflatoire tijden, zou voor sommigen echter een levensbeschouwelijke gruwel zijn.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S.	23 mrt.	29 mrt.	6 apr.
	(1953 = 100)	1956	1956	1956
Algemeen		223,1	224,8	222,9
Internat. concerns		292,6	295,6	291,9
Industrie		170,2	170,7	171,3
Scheepvaart		168,6	171,7	170,8
Banken		153,1	152,7	152,4
Indon. aand.		145,8	145,7	143,7
Aandelen				
Kon. Petroleum		710½	732	735
Unilever		373%	376%	371½
Philips		349%	344	330
A.K.U.		327%	327	321%
Kon. N. Hoogovens		315	325	328
Van Gelder Zn.		273	274½	260
H.A.L.		206½	206	206
Amsterd. Rubber		116%	116%	115%
H.V.A.		137	137	134
Staatsfondsen				
2½ pCt. N.W.S.		79½	79½	79½
3-3½ pCt. 1947		98½	98%	98½
3 pCt. Grootboek 1946		96%	96%	95%
3 pCt. Dollarlening		96½	97	97%
Diverse obligaties				
3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...		100%	100%	100½
3½ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III		95%	95%	95%
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen		101%	101%	101½
3½ pCt. Philips 1948		100½	101	100%
3½ pCt. Westl. Hyp. Bank		95	95	94%

J. C. BREZET.

Abonneert U op E.S.B.

STATISTIEKEN

IN- EN UITVOER ¹⁾(waarde in miljoenen guldens)
januari

Jaar	Invoer		Uitvoer		Dekkingspercentage	
	jan.	febr.	jan.	febr.	jan.	febr.
1938	122	121	84	85	69	70
1953	756	584	715	551	95	94
1954	849	720	768	628	90	87
1955	1.053	895	730	777	75	87
1956	1.154	995	937	740	81	74

¹⁾ Bron: C.B.S.WERKLOOSHEID ¹⁾

Maand	Totaal aantal werklozen	waarvan		
		nijverheid	landbouw	losse arbeiders
28 febr. 1955	70.400	21.100	14.500	13.600
31 mrt. 1955	51.000	14.200	17.500	10.400
30 april 1955	35.000	8.100	3.700	7.300
31 mei 1955	29.800	6.900	3.700	6.400
30 juni 1955	26.300	6.300	2.800	5.600
30 juli 1955	30.100	8.800	4.000	5.700
31 aug. 1955	28.100	8.200	2.500	5.200
30 sept. 1955	26.800	6.400	1.700	5.000
31 okt. 1955	28.600	7.000	2.400	5.400
30 nov. 1955	36.000	9.300	6.100	6.900
31 dec. 1955	52.100	14.800	11.500	10.300
31 jan. 1956	53.900	13.600	10.200	5.100
29 febr. 1956	59.200	15.000	12.400	5.800

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.²⁾ Gegevens van arbeidsbureaux; afgerond op honderdtallen.PRODUCTIE-INDEXCIJFERS ¹⁾
(1949 = 100)

Omschrijving	Jaar-middelde		1954		1955		1956	
	1954	1955	nov.	dec.	jan.	nov.	dec.	jan.
Aantal arbeidsdagen in de betrokken maand ²⁾ ..	23½	23½	24	24½	23	24	23½	24
Algemene indexcijfers van de nijverheid ³⁾								
Algemene produktie-index	141	151	152	155	136	160	157	146
Gemiddelde dagproductie ⁴⁾	141	151	149	149	139	157	157	143
Indexcijfers per bedrijfsklasse:								
Bouwmaterialen en aardewerk	129	135	119	119	104	133	126	122
Chemische nijverheid (excl. aardolieproducten)	143	152	151	155	147	156	153	154
Leder- en rubbernijverheid	120	123	124	129	117	132	131	131
Mijnbouw	108	109	110	107	108	109	112	109
Metaalnijverheid	165	186	175	181	166	189	188	179
Papierindustrie	156	164	159	172	161	183	165	—
Textielnijverheid	138	141	147	150	135	151	150	151
Gas, elektriciteit en water	155	164	170	180	181	182	195	198
Voedings- en genotmiddelenindustrie	123	129	143	142	105	150	138	110

¹⁾ Bron: C.B.S.²⁾ Onder arbeidsdagen worden verstaan alle dagen, met uitzondering van de zondagen, Nieuwjaarsdag, 2e Paasdag, Hemelvaartsdag, 2e Pinksterdag en de beide Kerstdagen. Zaterdag zijn als halve dagen geteld.³⁾ Excl. bouwnijverheid.⁴⁾ Berekend door het algemeen indexcijfer te delen door het verhoudingsgetal van het aantal arbeidsdagen in de betrokken maand en het gemiddelde aantal arbeidsdagen 23½ in 1949.

Adverteer in dit

goed gelezen blad

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Gecombineerde Maandstaat op 31 maart 1956

Kas, Kassiers en Dag-geldleningen .. f.	63.971.758,72
Nederlands	
Schatkistpapier ..	431.300.000,-
Ander Overheidspapier ..	51.306.419,70
Wissels	20.048.503,11
Bankiers in Binnen- en Buitenland.	38.919.866,39
Effecten, Syndicaten en Waarden	60.499.930,52
Prolongaties en Voor-schotten tegen Effecten ..	34.961.319,67
Debiteuren	391.850.171,30
Deelnemingen (incl. Voorschotten) ..	6.210.030,43
Gebouwen.	5.000.000,-
f. 1.104.067.999,84	

Kapitaal	f. 49.000.000,-
Reserve	20.500.000,-
Bouwreserve	1.000.000,-
Deposito's op Termijn ..	245.521.661,06
Credeuren	771.487.851,72
Geaccepteerde Wissels ..	1.191.297,48
Door Derden	
Geaccepteerd ..	401.349,24
Overlopende Saldi en Andere Rekeningen ..	14.965.840,34

f. 1.104.067.999,84

De ware betekenis kunt U opslaan in het monumentale boekwerk „Jacht en Taal“, een rijke verzameling jacht- en jagerstermen en citaten van de hand van Dr. A. G. J. Hermans. Een waardevol bezit en... een geschenk, dat hogelijk gewaardeerd wordt.

Prijs f 27,50

Vraagt Uw boekhandelaar

Uitgave van de KON. NED. BOEKDRUKKERIJ

H. A. M. ROELANTS te SCHIEDAM

Hebt u vacatures in de commerciële, administratieve of aanverwante sectoren? Verzuimt u dan vooral niet „Economisch-Statistische Berichten“ in te schakelen. U kunt uw advertentie tot uiterlijk dinsdagmorgen inzenden aan

POSTBUS 42 — SCHIEDAM

't was **correspondentie**

't werd **korrespondentie**

't is **KORES-pondentie**

voor carbon en linten

KORES voor uw Kores-pondentie

vacatures

GEMEENTE AMSTERDAM

Bij de Centrale Voorzieningsdienst komt met ingang van 1 januari 1957 vacant de betrekking van

DIRECTEUR

De genoemde dienst is belast met de gecentraliseerde inkoop van gebruiksgoederen, textiel, ledergoed en levensmiddelen ten behoeve van de gemeentelijke diensttakken en instellingen en omvat voorts een keukenbedrijf (o.m. de schoolkindervoeding), een slagerij en een inrichting voor de vervaardiging van uniformen.

Gegadigden voor deze functie dienen aan de volgende eisen te voldoen:

gewend zijn leiding te geven, een uitgebreide warenkennis en een algemeen economisch inzicht alsmede ervaring op het gebied van koopmanschap bezitten. De graad van scheikundig ingenieur, verkregen aan de Technische Hogeschool te Delft strekt tot aanbeveling.

Kandidaten moeten bereid zijn zich aan een psychologisch onderzoek te onderwerpen.

Salarisgrenzen f 12.468,— — f 16.500,—. Kinder- toelage, vakantietoelage, vergoeding van reiskosten alsmede tegemoetkoming in pensioen- en verhuiskosten volgens gemeentelijke regeling.

Uitvoerige, eigenhandig geschreven sollicitaties binnen 14 dagen na het verschijnen van deze advertentie onder no. 14012 in te zenden bij de Directeur der Gem. Personeelsvoorziening, Sarphatistraat 92, Amsterdam-C.

Ingezetenen kunnen thans ook diverse, niet in dollars luidende buitenlandse effecten

tegen dollars doen verkopen.

Nadere bijzonderheden worden U gaarne verstrekt door de

**Nederlandsche
Handel-Maatschappij, N.V.**

90 kantoren in Nederland

ESCOMPTOBANK N.V.

vraagt

een jonge econoom

teneinde na vooropleiding in de dienst harer kantoren in Indonesië te worden uitgezonden.

Uitsluitend schriftelijke, uitvoerige sollicitaties, vergezeld van pasfoto, te richten aan het Secretariaat, Postbus 24, Amsterdam.

HET ROTTERDAMSCH BELEGINGSCONSORTIUM N.V.

zoekt een jonge

MEDEWERKER

bij voorkeur met academische opleiding, voor het verrichten van researchwerk op het gebied van effecten.

Eigenhandig geschreven brieven met beknopte doch volledige levensbeschrijving in te dienen bij de directie

Blaak 10 — Rotterdam

Overweegt U eens ook

E.-S.B.

in Uw publiciteit te betrekken!!!